

Raportointi & hyvä hallinto

BALANSSI

3/2015

Uusi säätiölaki

- tilinpäätös
- tilintarkastus
- verotus
- hallinto

12, 20, 24

Oma standardi pk-yritysten tilintarkastukseen?

38

ANNAMARI ARRAKOSKI-ENGARDT

Luotsaa vaativia säätiöhankkeita

Verotuksen uutuuudet

Tulossa

Leena Äärilä, Ritva Nyrhinen, Pekka Hyttinen

Arvonlisäverotus käytännössä

Arvonlisäverotus käytännössä on selkeä ja ajantasainen käsikirja koko arvonlisäverotuksen kentästä. Kirjassa käsitellään arvonlisäverotuksen yleisiä periaatteita, verotusmenettelyä, tavaroiden ja palvelujen kansainvälistä kauppaa sekä veron käsittelyä kirjanpidossa. Erityistilanteista mm. yritysjärjestelyt, komissiokauppa ja kuljetuspalvelut huomioidaan niiden toimialakohtaisten erityispiirteiden kannalta. Uudistetussa painoksessa on otettu huomioon uusin oikeuskäytäntö ja muuttunut kotimainen lainsäädäntö.

Kesäkuu 2015, 10., uud. p., n. 950 sivua, sh. 101 €

Kristiina Äimä
Verotustiedot
Lokakuu 2015, n. 500 sivua, sh. 98 €

Matti Myrsky, Timo Rabinä
Verotusmenettely ja muutoksenhaku
Kesäkuu 2015, 7., uud. p., n. 600 sivua, sh. 102 €

Tomi Peltomäki
Ennakkoperintälaki käytännössä
Kesäkuu 2015, 2., uud. p., n. 270 sivua, sh. 72,80 €

BALANSSI

Raportointi & hyvä hallinto

3/2015

HAASTATTELUSSA

- 8 **ANNAMARI ARRAKOSKI-ENGARDT**
Säätiö pelastaa Itämeren hanke kerrallaan
- 28 **VILLE LEHTINEN**
Tärkeintä on arvopohja

TILINPÄÄTÖS

- 12 **TIMO ETELÄMÄKI, SAMULI PERÄLÄ:**
Uusi säätiölaki – vaikutukset tilinpäätöksen laadintaan ja tilintarkastukseen

VEROTUS

- 20 **MARKKU JÄRVENOJA:** Uusi säätiölaki – vaikutukset verotukseen

YHTIÖOIKEUS

- 24 **MILLA KOKKO-LEHTINEN, MIKKO REINIKAINEN:** Hyvän hallinnon periaatteet säätiötoimintaa ohjaamassa

TILINTARKASTUS

- 36 **TAPANI VUOPALA:** Miksi tarvitsemme oman standardin pienyritysten tilintarkastukseen?
- 50 **MIRJA FRAKTMAN, JARKKO RAITIO:**
Tilintarkastajajärjestelmä uudistuu

TIETOSUOJA

- 42 **MIKKO VIEMERÖ:** Tietosuojasetus riskienhallinnan työvälineeksi

SISÄINEN TARKASTUS

- 46 **SUVI KOUKI, TARJA MARTTI:**
Valmistautuminen tietosuojasetuksen muutoksiin

AJANKOHTAISTA

- 55 **JOHANNA LAHTI:** Tilintarkastajammatti tradenomiopiskelijan silmin

Annamari Arrakoski-Engardt
luotsaa Itämeren suojeluhankkeisiin panostavaa John Nurmisen säätiötä. 8

VAKIOPALSTAT

- 7 **PÄÄKIRJOITUS:**
Tilausta pohjoismaiselle itsesääntelylle
- 33 **VEROTUKSEN VIISARIT – TERO HONKAVAARA:**
Kepillä vai porkkanalla julkisvalitus tasapainoon?
- 34 **PYKÄLÄPILOTTI**

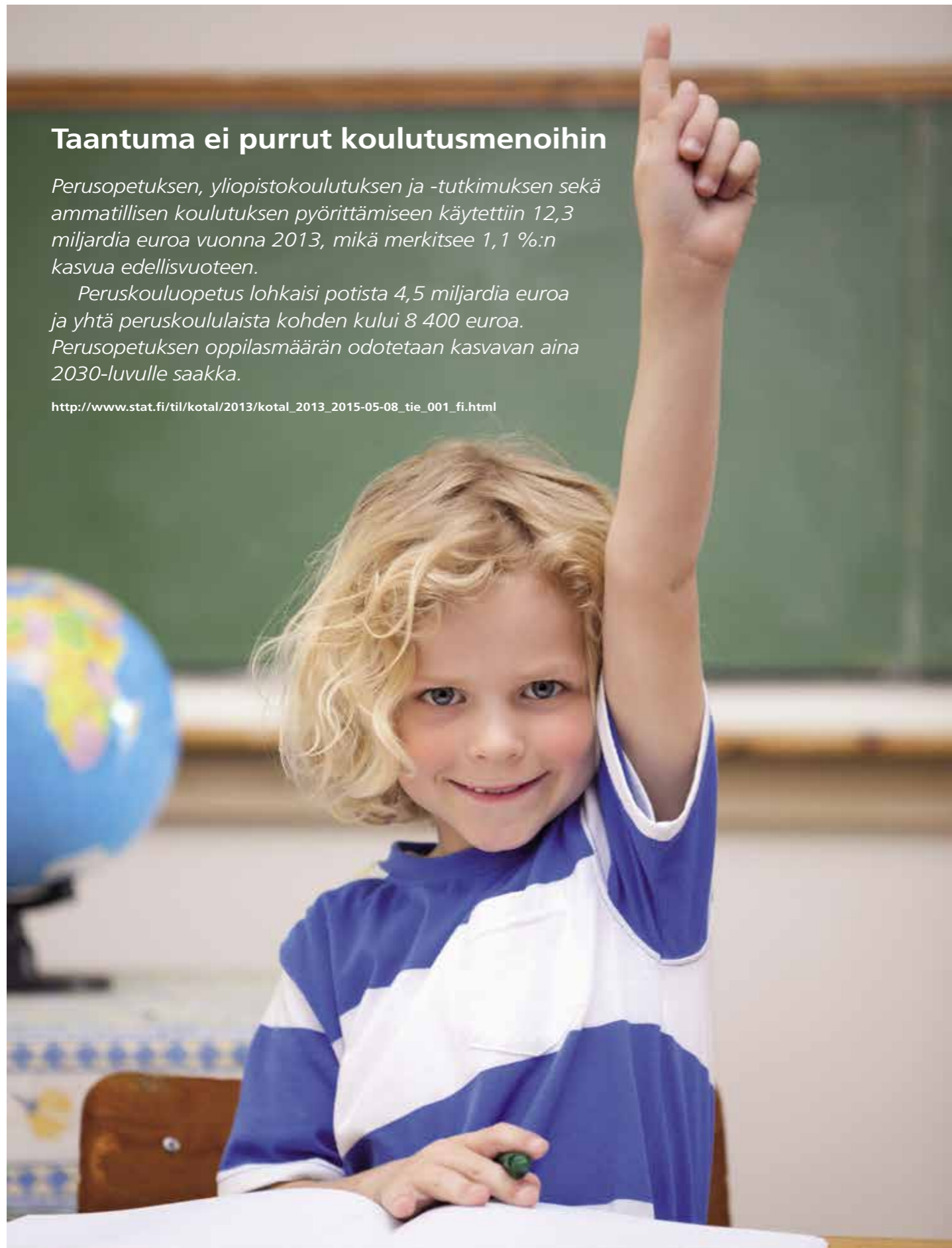
Kriisit ja hätä ovat Ville Lehtisen arkea Kirkon ulkomaanavun säätiön sisäisenä tarkastajana. 28

Taantuma ei purrut koulutusmenoihin

Perusopetuksen, yliopistokoulutuksen ja -tutkimuksen sekä ammatillisen koulutuksen pyörittämiseen käytettiin 12,3 miljardia euroa vuonna 2013, mikä merkitsee 1,1 %:n kasvua edellisvuoteen.

Peruskouluopetus lohkaisi potista 4,5 miljardia euroa ja yhtä peruskoululaista kohden kului 8 400 euroa. Perusopetuksen oppilasmäärän odotetaan kasvavan aina 2030-luvulle saakka.

http://www.stat.fi/til/kotal/2013/kotal_2013_2015-05-08_tie_001_fi.html

KUVA: MVphotostock

K2/2015

ISA-STANDARDIEN SOVELTAMINEN PK-YHTEISÖJEN TILINTARKASTUKSESSA AJANKOHTAISTA YHDISTYSTEN JA SÄÄTIÖIDEN TILINTARKASTUKSESSA

ISA-STANDARDIEN SOVELTAMINEN PK-YHTEISÖJEN TILINTARKASTUKSESSA

- RISKIT, KANNANOTOT JA TYÖPAPERIT

Aamupäivän aiheena on ISA-standardien soveltaminen pk-yhteisöjen tilintarkastuksessa keskittyen etenkin riskien kartoittamiseen pieniä yhtiöitä tarkastettaessa ja miten sen tulisi vaikuttaa koko tilintarkastusprosessin suorittamisessa sekä kannanotot ja niihin vastaaminen -työpaperit. Näkökulmaa peilataan myös työn alla olevaan Audit Standard for SME's -pk-standardiin ja sen mahdollisiin vaikutuksiin.

KHT, Partner
Pasi Waris
PwC Oy

KHT, Senior Manager
Timo Etelämäki
PwC Oy

OSALLISTUMISMAKSU

Jäsenhintana 330 € + alv. Suomen Tilintarkastajat ry:n jäsenille
Normaalihintana 590 € + alv.

Aineisto, kahvitarjoilut sekä lounas sisältyvät hintaan.

ILMOITTAUTUMISET JA LISÄTIEDOT

Suomen Tilintarkastajat ry:n jäsenet ilmoittautuvat jäsen-sivujen kautta tai anne.suvanto@suomentilintarkastajat.fi.

Muut kuin jäsenet: anne.suvanto@suomentilintarkastajat.fi
(viestiin nimi, sähköpostiosoite, työnantaja ja laskutusosoite) tai puh. 09 7552 2010.

Lisätietoja Carita Mäkiseltä, puh. 050 511 1132,
carita.makinen@suomentilintarkastajat.fi

AJANKOHTAISTA YHDISTYSTEN JA SÄÄTIÖIDEN TILINTARKASTUKSESSA

Iltapäivän osuudessa käydään läpi 1.12.2015 voimaan tulevaa uutta säätiölakia, mikä muuttuu, miten se vaikuttaa tilintarkastajan työhön sekä mikä vaikutus on kirjanpitolain uudistuksella yhdistysten ja säätiöiden kirjanpitoon ja tilinpäätökseen. Lisäksi iltapäivän aikana käydään läpi muita ajankohtaisia asioita yhdistysten ja säätiöiden kirjanpidossa ja tilintarkastuksessa. Mitä tilintarkastajan tulee erityisesti ottaa huomioon. Johdon kanssa kommunikointi ja liiketoiminnan tunnistaminen.

KOULUTUSPAIKKAKUNNAT JA -PÄIVÄT

To 24.9. Oulu	To 8.10. Seinäjoki
Ti 29.9. Jyväskylä	Ma 19.10. Tampere
To 1.10. Helsinki	To 22.10. Turku
Ma 5.10. Lahti	

Luennot klo 9.00-16.30.
Ilmoittautuminen ja aamukahvi klo 8.30 alkaen.

Osallistujille ilmoitetaan erikseen mahdollisista aikataulumuutoksista. Pidätämme oikeuden muutoksiin.

3 ominaisuutta, joista tunnistaa hyvän työkaverin.

1. Luotettava
2. Tehokas
3. Liikkuva

Office 365

Lumia 640 + Sonera Sopiva Pro + Office 365

Yrittäjän tarvitsee huolehtia vain 3 asiasta – yrityksestä, asiakkaista ja itsestään. Itsestä huolehtiminen on helppoa, kun sinulla on parhaat digitaaliset työkaverit. Esimerkiksi tämän loistoyhdistelmän avulla olet valmis töihin missä ikinä liikutkin. Puhelimesi OneDrive for Business ja Office 365 -palvelujen avulla tärkeät tiedostot tilauksista myyntimateriaaleihin ovat aina ulottuvillasi – Soneran 4G-nopeudella.

Muista myös Microsoft Office 365 -tarjous: **3 kuukautta maksutta.**

Tutustu ja tilaa osoitteessa sonera.fi/sinulle

BALANSSI

Julkaisija
Kustannus Oy Tase-Balans
Toimitusjohtaja Jukka Silvo

Kustannus Oy Tase-Balans julkaisee Balanssi-lehteä yhteistyössä Suomen Tilintarkastajat ry:n ja Sisäiset tarkastajat ry:n kanssa.

Toimitus
Päätöittäjä Tarja Sviili
(09) 694 4064
tarja.sviili@balanssilehti.fi
Fredrikinkatu 61 A 4. krs.
00100 Helsinki

Toimitusneuvosto
Eero Suomela, puheenjohtaja
Ari Engblom
Ilona Halla
Jani Heikkala
Markku Järvenoja
Jukka Prepula
Pontus Troberg
Tarja Sviili

Ulkoasu ja taitto
Petteri Kivekäs, Edita Publishing Oy

Ilmestymistiheys
Lehti ilmestyy v. 2015 viisi kertaa.
Vuosikerta 125,00 € (sis. alv 10 %),
Irttonumero 30,00 € (sis. alv 24 %).

Tilaukset
toimitus@balanssilehti.fi
www.balanssilehti.fi
Puh. (09) 694 4064
Fax (09) 694 9215

Ilmoitusmyynti
ilmoitukset@balanssilehti.fi

Painopaikka
Forssa Print Oy

Kirjoituksissa esitetyt mielipiteet ovat kirjoittajien omia eivätkä edusta välttämättä yhteistyöjärjestöjen virallista kantaa.

ISSN 2323-4695

Kansikuva
Jari Härkönen

Tilausta pohjoismaiselle itsesäntelylle

Tilintarkastusala on ollut maailmanlaajuisesti eturintamassa kehittämissä sekä tilintarkastuksen että tilinpäätösraportoinnin kansainvälisiä standardeja, jotka pääomamarkkinoiden vakaan toiminnan näkökulmasta ovat osa merkittävää itsesäntelyä. Itsesäntelyn rintamalla on kuitenkin eletty haasteellisia aikoja finanssikriisin puhkeamisen jälkeen. Euroopan unionin laajat lainsäädäntöhankkeet tulevien massiivisten kriisien torjumiseksi ovat kaventaneet elintilaa yritys sektorin omaehtoiselta säntelyltä.

Oikeusnormein tapahtuvan EU-tasoisien säntelyn vahvistumisesta huolimatta pohjoismaiset tilintarkastajat ovat ryhtyneet ennakkoluuttomasti ajamaan hanketta erillisen tilintarkastusstandardin luomiseksi pienten ja keski suurten yritysten tilintarkastuksiin. Lakisäätöistä tilintarkastusta ohjaavien kansainvälisten ISA-standardien rinnalle halutaan kevyempi standardi, joka mahdollistaa myös pienten yritysten ja yhteisöjen tilinpäätösten varmentamisen audit-is-audit-periaatteen mukaisesti.

Pohjoismaisen hankkeen ajoitus osuu nappiin monellakin tapaa. Ensinnäkin valinkauhassa on parhaillaan tilintarkastuksen uusien EU-säädösten samoin kuin uudistetun tilinpäätösdirektiivin kansallista toimeenpanoa koskevat ratkaisut. On odotettavissa, että tilintarkastuslaissa tullaan säätämään ISA-standardien suhteellisesta soveltamisesta pienten yritysten tilintarkastuksissa kansallisen tai EU-tason soveltamisohjeistuksen kuitenkin puuttuessa.

Toiseksi vaalien alla käydyssä vilkkaassa keskustelussa yritysten hallinnollisen taakan vähentämiseksi esitettiin mm. erilaisia helpotuksia taloudellisiin raportointivelvoitteisiin. Osana tätä keskustelua viitattiin tilintarkastusvelvollisuuden korajojen nostamiseen lähemmäs EU-direktiivin mukaisia rajoja.

Voikin sanoa, että jo testausvaiheeseen edenneelle pohjoismaiselle pk-standardiluonnokselle – Standard for Audits of Small Entities – on tilausta. Se tarjoaa uudistettavaan kansalliseen lainsäädäntöömme luontevasti yhteen sovitettavan ratkaisun, jolla samalla myös aidosti kevennetään pienten ja keski suurten yritysten tilintarkastusta koskevia menettelytapoja heikentämättä varmennuspalvelun laatua.

Myös sidosryhmät kuten pohjoismaiset viranomaiset ja valvojat pitävät ajankohtaa nyt otollisena sen selvittämiseksi, voidaanko pk-standardi implementoida osaksi kansallista lainsäädäntöä. Arvovaltaista tukea on saatu myös ISA-standardeja laativan IAASB:n puheenjohtajalta **Arnold Schilderiltä**.

Pohjoismaisen Tilintarkastajaliiton luotsaama pk-standardihanke osoittaa jo tässä vaiheessa, että yrityselämän omaehtoiselakien säntelyllä on edelleen tärkeä ja perusteltu sijansa. Hankkeen maaliin saattaminen edellyttää niin tilintarkastajien, lainsäätäjien kuin valvojenkin yhteistä näkemystä ja tahtotilaa tarkoituksenmukaisesta tavasta järjestää laadukas tilintarkastus pienissä ja keski suurissa yrityksissä myös tulevaisuudessa.

Aurinkoista kesää!

TARJA SVIILI

päätöittäjä
tarja.sviili@balanssilehti.fi

KUVA: ALLAN LEPIKSON

Säätiö pelastaa Itämerta hanke kerrallaan

John Nurmisen Säätiöllä on merkittävä rooli Itämeren pelastamisessa.
– Tiukoilla toimintaperiaatteilla varmistetaan, että kerätyt varat menevät hankkeissa perille, sanoo säätiön asiamies Annamari Arrakoski-Engardt.

TEKSTI // MATTI REMES KUVAT // JARI HÄRKÖNEN

Länsi-Pasilan Huolintatalos on esillä näyttävä kokoelma vanhoja esineitä, jotka henkivät merta ja suomalaisen merenkulun historiaa. Tämän kulttuuriperinnön vaalimiseksi John Nurminen -perheyrietyksen johtaja **Juha Nurminen** päätti vuonna 1992 perustaa säätiön.

Viime vuosina John Nurmisen Säätiö on tullut kuitenkin tunnetuksi ennen muuta toisesta toimialastaan eli Itämeren suojelusta.

Tavoitteet asetettu korkealle

Viime vuoden tammikuussa säätiön asiamiehenä aloittanut **Annamari Arrakoski-Engardt** on hankkinut kannuksensa kustannus- ja kirjakauppa-alalta, muun muassa Akateemisen Kirjakaupan johtajana ja Tammen kustannusjohtajana.

Hyppäystä uusiin ympyröihin helpotti, että ennen valintaa hän oli toiminnut kaksi vuotta John Nurmisen Säätiön hallituksen jäsenenä.

– Tunsin talon ja päätöksentekijät. Tiesin myös, ettei tämä ole perinteinen säätiö, joka istuu miljoonien päällä ja jakaa apurahoja, Arrakoski-Engardt huomauttaa.

Hänen mukaansa nopeasti vaihtuvat tilanteet Itämeren suojeluhankkeissa takaavat, että säätiön toiminta muistuttaa vauhdiltaan pikemminkin liikeyritystä. Tulostavoitteet ovat kuitenkin toisenlaiset.

– Säätiössä ei tuijoteta pelkästään viivan alle jäävää tulosta vaan tarkoitusperät ja tavoitteet ovat paljon pidemmällä ja korkeammalla.

Hankkeista merkittäviä tuloksia

Vuodesta 2004 lähtien säätiö on vienyt päätökseen 14 suojeluhanketta, joiden avulla Itämerta rehevöittävät vuotuiset fosforipäästöt ovat nyt 2 100 tonnia →

– Nopeasti vaihtuvat tilanteet Itämeren suojeluhankkeissa takaavat, että säätiön toiminta muistuttaa vauhdiltaan pikemminkin liikeyritystä, asiamies Annamari Arrakoski-Engardt sanoo.

– Varainhankinnan ollessa muutaman tukijalan varassa keräämme rahoituksen aina ennen kuin sitoudumme yhteenkään hankkeeseen, Annamari Arrakoski-Engardt kertoo.

pienemmät kuin vielä 11 vuotta sitten. Se on lähes kuudesosa vähennystavoitteesta, jonka Itämeren suojelukomissio HELCOM on asettanut koko Itämeren alueelle.

– Meren vuotuisen fosforikuormituksen vähentämisessä meillä on ollut iso rooli. Toiminta ja tulokset ovat meidän tapa toimia.

Säätiö keskittyy hankkeisiin, joilla on mahdollisimman konkreettinen ja mitattava vaikutus Itämeren tilaan. Ensimmäinen hanke oli kemiallisen fosforinpoiston vieminen Pietarin kolmelle suurelle jäteveden puhdistamolle. Myös monet muut hankkeet ovat liittyneet jätevesien puhdistukseen Venäjällä, Valko-Venäjällä, Baltian maissa ja Puolassa.

Ukrainan kriisistä haasteita hankerahoitukselle

Tällä hetkellä säätiöllä on valmistelussa muun muassa kaksi EU-rahoitteista hanketta, joissa keskitytään Baltian alueen ja runsasväkisten Puolan kaupunkien jätevesien ja teollisuuden päästöjen tehostettuun puhdistukseen. Uusiin hankkeisiin kuuluu myös lähi- kalaprojekti, jossa Saaristomeren ravinnekuormitusta pyritään keventämään tehostetulla särkekalojen kalastuksella.

Venäjän ja Ukrainan tilanne vaikuttaa väistämättä myös säätiön toimintaan. Meneillään olevat hankkeet Venäjällä aiotaan viedä päätökseen, mutta uusia hankkeita ei tällä hetkellä ole valmistella.

– Ympäristöalan yhteistyö Venäjän kanssa on nyt haasteellista, mutta sitä on tärkeä jatkaa niissä puitteissa, kun voidaan.

Ukrainan kriisin kärjistymisen jälkeen kansainvälisten rahoittajien hankkeisiin Venäjällä ei ole saatu lupia eikä myöskään EU toistaiseksi rahoita investointeja siellä.

Ympäristötyötä, ei politiikkaa

John Nurmisen Säätiöllä on meneillään kolme hanketta Venäjällä, joista kaksi on vesilaitoksen uudistamishanketta. Kolmas on päästöjen suitsiminen miljoonan kanan kanalassa Karjalan kannaksella.

– Itse hankkeissa yhteydenpito venäläisten kumppaneiden kanssa on sujunut ongelmitta. Tämä on ympäristötyötä, ei politiikkaa.

Ukrainan kriisistä on ollut myös sellainen vaikutus, että EU:n rahoitus on kuivunut kokonaan Venäjän ympäristöhankkeille.

– Ja vaikka länsimainen rahoitus olisikin kunnossa, venäläisillä kumppaneilla ei ole nyt varaa rahoittaa osuuttaan ruplan arvon romahtamisen vuoksi.

Rahoituksessa tiukat ehdot

Arrakoski-Engardt mukaan säätiö noudattaa kaikissa hankkeissaan tiukasti periaatteita, joilla pyritään varmistamaan rahojen perillemeno ja ehkäisemään taloudelliset väärinkäytökset.

Esimerkiksi vedenpuhdistushankkeissa säätiö rahoittaa fosforinpoiston teknisen ratkaisun ja siihen liittyvän koulutuksen. Laitteet ostetaan suoraan valmistajalta. Ne toimitetaan perille ja asennetaan paikan päällä.

Vastapuolen eli esimerkiksi vesilaitoksen omistavan kaupungin on sitouduttava rahoittamaan omalta osaltaan hanketta ja kustantamaan putkistojen ja viemäreiden kaltainen infrastruktuuri. Myös kaikki rakentamiseen liittyvät luvat ja hankerekisteröinnit ovat kumppanin vastuulla.

– Motivaatio hankkeen toteuttamiseen on toista tasoa, kun siitä joutuu ra-

hoittamaan osan myös itse. Tällä työnsäällä myös varmistumme, että säätiön raha menee sinne minne pitääkin.

Väärinkäytöksiltä välttytty

Arrakoski-Engartin mukaan John Nurmisen Säätiön hankkeissa ei ole ilmennyt väärinkäytöksiä.

– Tämä on tuonut meille maineen, että meitä ei voi ostaa tai että rahoillamme ei voi tehdä mitä tahansa.

Hankkeiden eteneminen vie oman aikansa byrokratian rattaissa. Esimerkiksi Hatsinan vesilaitoshanke Pietarista etelään joutui odottamaan puolitoista vuotta lupaa saada toimittaa ulkomaisia laitteita fosforin tehostettuun puhdistukseen.

– En tiedä, mutta joku muu olisi varmasti saanut luvan jollakin muulla keinolla nopeammin. Mutta me odotamme, että viralliset askeleet on tehty.

Varat yksityisiltä ja yrityksiltä

Säätiön on oltava tarkka varainkäytössä jo siksi, että hankkeet rahoitetaan yksityisten henkilöiden ja yritysten lahjoituksilla sekä julkisella rahoituksella. Yrityksistä suurimpia tukijoita ovat tällä hetkellä muun muassa Sannoma, Fortum ja Supercell.

Yksityisellä puolella myös merkkipäivälahjoitukset ovat merkittävä tulonlähde.

– Varainhankinta on muutaman tukijalan varassa. Jos tapahtuisi suuria heilahteluja, olisimme suurissa vaikeuksissa. Tämän vuoksi keräämme rahoituksen aina ennen kuin sitoudumme yhteenkään hankkeeseen.

Kevyt organisaatio

Säätiön organisaatio on haluttu pitää pienenä. Yhdeksän kokopäiväisen työntekijän lisäksi hankkeisiin rekrytoidaan työntekijöitä tai ostetaan palvelut ulkopuolisilta. Hallinto on pyritty järjestämään mahdollisimman yksinkertaiseksi.

Suojeluhankkeiden projektipäälliköt raportoivat asiamiehelle ja hän edelleen hallitukselle, joka kokoontuu

kuusi kertaa vuodessa. Hallituksen kokouksissa käydään läpi, miten hankkeet etenevät ja onko niissä tapahtunut merkittäviä poikkeamia aikatauluissa tai budjeteissa. Hallituksen alaryhminä toimivat varainhankintaryhmä ja määrättyjen hankkeiden ympärille kootut toimintaryhmät.

– Säätiön hallitus on mukana myös operatiivisissa päätöksissä, enemmän kuin yritysmailmassa. Hallitus on niin tiivisti mukana hanketasoa myöten, että erillistä sisäistä tai toiminnan tarkastusta ei säätiöllä ole.

Säätiön vuosi vedetään yhteen tilinpäätöksessä ja toimintakertomuksessa, mutta tärkeä osa raportointia on rahastoraportti. Se lähetetään kaksi kertaa

JOHN NURMISEN SÄÄTIÖ

- perustettu vuonna 1992
- vaalii suomalaisen merenkulun kulttuuriperintöä mm. julkaisemalla kirjoja ja lainaamalla kokoelmiaan näyttelyihin.
- laajensi toimintansa ympäristönsuojeluun vuonna 2004
- toteuttanut 14 Itämeren rehevöitymistä vähentävää hanketta ja yhden öljyonnettomuuden riskiä pienentävän projektin
- kerää varat yksityisiltä henkilöiltä ja yrityksiltä saaden myös julkista rahoitusta.

Varainhankinta 1,1 miljoonaa euroa vuonna 2014.

vuodessa säätiön tukijoille ja on luetavissa säätiön verkkosivuilla. Raportissa kerrotaan hankkeiden ja varainhankinnan etenemisestä.

Lakiuudistuksista hienosäätöä säätiön sääntöihin

Tänä vuonna lisätyötä teettää uusi säätiölaki. Arrakoski-Engartin mukaan uusi laki ei edellytä suuria muutoksia John Nurmisen Säätiössä, mutta muun muassa sääntöihin on tehtävä hienosäätöä.

– Myös kirjanpitolain uudistus edellyttää sääntöihin pieniä muutoksia. Nämä asiat on hyvä käydä läpi samaan aikaan tämän vuoden aikana.

Arrakoski-Engart ennakoii muutosta esimerkiksi tilintarkastuksen aikarajaa koskevaan kohtaan. Nykyisten sääntöjen mukaan tilintarkastajien on annettava vuosikokouksen jälkeen kertomuksensa maaliskuun kuluessa.

– Aikaraja on ollut liian tiukka. Tällaisissa asioissa on hyvä tarkistaa, millaiset sääntömuutokset ovat toiminnan kannalta järkeviä uuden lain puitteissa.

Uusi laki lisää avoimuutta

Arrakoski-Engartin mielestä uusi säätiölaki parantaa säätiöiden toimintamahdollisuuksia ja lisää toiminnan avoimuutta.

– Säätiölain vaatimukset muistuttavat entistä enemmän osakeyhtiölakia. Meillä muutokset esimerkiksi selkeyttävät tuloslaskelmaa ja raportointia.

Arrakoski-Engartin mukaan eniten lisätyötä teettää uuden säätiölain edellyttämät muutokset lähipiirirekisterin ylläpitoon. Jatkossa säätiöiden on raportoitava säätiön hallitusten jäsenten sidonnaisuuksien ohella myös heidän perheenjäsentensä sidonnaisuuksista.

Uusi laki edellyttää myös entistä tarkempaa raportointia säätiön yhteistyöstä John Nurminen-konserniin kuuluvien yhtiöiden kanssa.

– Teemme yhtiöiden kanssa markkinaehtoista yhteistyötä, josta kerromme jo nyt mahdollisimman avoimesti tilinpäätöksessä ja toimintakertomuksessa. □

UUSI SÄÄTIÖLAKI

– vaikutukset tilin-
päättöksen laadintaan ja
tilintarkastukseen

Laki aiheuttaa muutoksia säätiöiden tilinpäätöksiin ja toimintakertomuksiin jo tänä vuonna. Kaikkien emosäätiöiden on laadittava konsernitilinpäätös ja toimintakertomuksessa on kerrottava lähipiiritapahtumista.

TIMO ETELÄMÄKI, SAMULI PERÄLÄ

Balanssi-lehden numerossa 6/2014 kerrottiin säätiölain uudistuksesta yleisellä tasolla. Tässä kirjoituksessa perehdytään tarkemmin konsernitilinpäätöksen laadintaa ja toimintakertomuksen sisältöä koskeviin vaatimuksiin sekä siihen, miten uusi säätiölaki vaikuttaa säätiöiden tilintarkastuksiin.

Mikä muuttuu?

Uusi säätiölaki tulee voimaan 1.12.2015. On kuitenkin huomattava, että lain määräykset konsernitilinpäätöksen laatimisesta sekä toimintakertomuksessa annettavista tiedoista tulevat voimaan jo 1.1.2015 tai sen jälkeen alkavalta tilikaudelta.

Säätiölain keskeisimpiä muutoksia aiempaan lakiin verrattuna ovat liiketoiminnan harjoittamista ja varainhoitoa koskevien määräysten muutokset, lähipiiriä koskevien määräysten sisällyttäminen lakiin, hallintoelimiä koskevat olettasäännöt sekä tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen sisältövaatimuksia koskevien määräysten muutokset. Lakiin sisältyy myös vaatimus konsernitilinpäätöksen laatimisesta.

Tässä kirjoituksessa keskitymme konsernitilinpäätöstä koskeviin määräyksiin sekä toimintakertomuksen sisältövaatimuksiin. Lisäksi käsittelemme säätiön tilintarkastukseen vaikuttavia asioita uuden säätiölain valossa.

Kaikkien säätiökonsernien laadittava konsernitilinpäätös

Konsernin emosaatiön on uuden lain mukaan laadittava konsernitilinpäätös. Kirjanpitolain huojennussäännökset eivät siis enää jatkossa koske säätiöitä. Esimerkiksi yhdistyksen on laadittava konsernitilinpäätös vain siinä tapauksessa, että yhdistys on ns. suuri kirjanpitovelvollinen ja harjoittaa liiketoimintaa.

Oikeusministeriön säätiökyselyyn (2012) vastanneista emosaatiöistä neljäsosa laati konsernitilinpäätöksen. Puolet vastanneista jätti konsernitilin-

päätöksen laatimatta sillä perusteella, että ne eivät katsoneet harjoittavansa liiketoimintaa.

Lain esitöiden mukaan konsernitilinpäätöksen laajentaminen koskemaan kaikkia emosaatiöitä on nähty tarpeelliseksi mm. siksi, että säätiöllä ei ole omistajia tai jäseniä eikä esimerkiksi osakeyhtiön kaltaista omistajavalvontaa. Säätiön konsernitilinpäätökselle on lain esitöissä asetettu tavoitteeksi myös lähipiiriä koskevien rajoitusten noudattamisen edistäminen.

Konsernitilinpäätöksen tulisi perusteluiden mukaan tuoda läpinäkyvyyttä säätiön varsinaisen toiminnan, sen varojen sijoittamisen ja säätiön harjoittaman liiketoiminnan tehokkuuden arviointiin sekä siihen, kuinka säätiö on onnistunut säätiön tarkoituksen toteuttamisessa. Tärkein kriteeri konsernitilinpäätöksen laatimiselle lienee kuitenkin se, että säätiön tilinpäätöksestä ja toimintakertomuksesta saadaan oikea kokonaiskuva säätiön toiminnasta, toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta.

Poikkeukset tytäryhtiöiden yhdistelyyn

Konsernitilinpäätöksen sisällytetään kaikki säätiökonserniin kuuluvat yhteisöt ellei niiden yhdisteleminen ole tarpeetonta oikeiden ja riittävien tietojen antamiseksi säätiön toiminnasta ja taloudellisesta asemasta. Oikeiden ja riittävien tietojen antamista tulkitaan tällöin ottaen huomioon nimenomaisesti säätiölain säännökset säätiön tarkoituksesta ja toiminnasta.

Tytäryhtiön yhdistelemättä jättäminen voisi olla perusteltua silloin, kun tytäryhtiö on säätiön toiminnan laatu ja laajuus huomioiden vähäinen tai sen toiminta poikkeaa merkittävästi säätiön toiminnasta. Esimerkiksi listayhtiön, jossa säätiö käyttää määräysvaltaa, yhdisteleminen säätiön konsernitilinpäätökseen ei varmasti parantaisi säätiön tilinpäätöksen antamaa kuvaa. Säätiölain perusteluissa mainitaan esimerkkinä myös säätiön omis-

tama kiinteistöyhtiö, jonka yhdistelylle ei tietyissä tilanteissa ole tarvetta sen toiminnan luonteen ja tilinpäätöskäytännön vuoksi.

Lain perusteluista kuitenkin ilmenee, että poikkeusmahdollisuutta on tulkittava erittäin suppeasti ja lähtökohtaisesti kaikkien konsernin emosaatiöinä toimivien säätiöiden tulee laatia konsernitilinpäätös ja sisällyttää siihen kaikki tytäryhtiöt ja osakkuusyhtiöt. Mikäli jokin tytäryhtiö kuitenkin jätetään yhdistelemättä tai konsernitilinpäätös jätetään laatimatta sillä perusteella, että siihen ei tulisi yhdisteltäväksi yhtään tytäryhtiötä, tulee asia perustella säätiön tilinpäätöksessä. Säätiön hallituksen vastuulla on arvioida voidaanko edellä mainittua poikkeusmahdollisuutta soveltaa.

Lisäksi on huomioitava, että kirjanpitoasetus edellyttää antamaan tiettyjä tietoja liitetiedoissa konsernitilinpäätökseen yhdistelemättä jätetyistä yrityksistä.

Konsernitilinpäätöksen laadinta

Konsernitilinpäätöksen tavoitteena on antaa kokonaiskuva säätiökonsernin tuloksesta ja taloudellisesta asemasta siten kuin konserniyritykset olisivat yksi kirjanpitovelvollinen ja riippumatta siitä, miten konserni on operatiivisesti ja juridisesti organisoitu. Tämä tavoite saavutetaan eliminoimalla konserniyritysten väliset transaktiot, jolloin konsernitilinpäätöksessä lähtökohtaisesti esitetään vain konsernin ja konsernin ulkopuolisten väliset tapahtumat ja saldot.

Konsernitilinpäätöksessä eliminoidaan konsernin sisäiset saamiset, velat ja osakkeenomistus. Tytäryhtiön vähemmistöosakkaiden osuus konsernin varoista ja veloista esitetään omalla eräänään taseen vastattavissa. Konsernin sisäiset tuotot ja kulut eliminoidaan tuloslaskelmasta. Mikäli varsinaisen toiminnan tuotot ja kulut eritellään konsernin tuloslaskelmassa toiminnanaloittain, voi säätiö kuitenkin

KUVA: W/photostock

jättää eliminoinnit tekemättä siltä osin, kun kyse on kulujen kohdistamisesta toiminnan aloille.

Konsernin tuloslaskelma laaditaan joko ns. järjestökaavalla tai liikekaavalla. Liikekaavaa saadaan käyttää, mikäli sen avulla saadaan parempi kuva tulojen muodostumisesta.

Moni emosaatiö laatii ensimmäisen konsernitilinpäätöksensä vuodelta 2015 uuden säätiölain tullessa voimaan. Käsittelemme mukaan tähän ensimmäiseen konsernitilinpäätökseen tulisi sisällyttää vastaavat vertailutiedot. Käytännössä tämä siis tarkoittaa konsernitilinpäätöksen laadintaa vuodelta 2014. Hallitus voi tutustua ja kommentoida konsernitilinpäätöksen esittämistä joko ennen tilikauden päättymistä, jos vertailutiedot laaditaan hyvissä ajoin jo kuluvaan tilikauden aikana.

Vaikutukset tilintarkastukseen

Emosaatiön laatima konsernitilinpäätös on luonnollisesti myös tilintarkastuksen kohteena. Vuoden 2012 säätiö-

kyselyn perusteella valtaosa säätiökonserneista ei ole aiemmin laatinut konsernitilinpäätöstä ja tämä voi tuoda haasteita ainakin ensimmäisen vuoden konsernitilinpäätöksen laadintaan.

Esimerkiksi hankintameno- ja tulojen laatiminen takautuvasti voi osoittautua haasteelliseksi. Tilintarkastajan tulee ottaa konsernitilinpäätöksen tarkastaminen sekä säätiön kokemus sen laadinnasta huomioon suunniteltaessaan tilintarkastuksen toteutustapaa.

Monissa säätiöissä tullaan varmasti myös harkitsemaan tytäryhtiön yhdistelyä koskevan poikkeussäännöksen soveltamista. Tilintarkastajalla tulee tällöin olla valmius arvioida säätiölain ja säätiön toiminnan luonne huomioiden sitä, miten yhdistelemättä jättäminen vaikuttaisi tilinpäätöksen lukijan kokonaisarviointiin säätiön toiminnasta, toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta.

Toimintakertomuksen sisältövaatimukset

Säätiöt laativat aina toimintakertomuksen. Säätiön toimintakertomuk-

selle on asetettu sisältövaatimuksia sekä kirjanpitolaissa että säätiölaissa. Lisäksi säätiöiden säännöissä voi olla vaatimuksia toimintakertomuksessa esitettävistä asioista. On myös huomattava, että toimintakertomuksen tulee kattaa koko säätiökonserni.

Kirjanpitolain mukaan toimintakertomuksessa esitetään muun muassa tiedot olennaisista tapahtumista tilikaudella ja sen päättymisen jälkeen sekä arvio todennäköisestä tulevasta kehityksestä. Säätiöiden, jotka ovat kirjanpitolain mukaan suuria kirjanpitovelvollisia, tulee arvioida myös merkittävimpiä säätiön toimintaan liittyviä riskejä ja epävarmuustekijöitä, merkittävimpiä säätiön toiminnan kehittymiseen vaikuttavia tekijöitä sekä säätiön taloudellista asemaa ja tulosta.

Taloudellista asemaa ja tulosta arvioidessa esitettävät tunnusluvut poikkeavat usein yhtiömuotoisen kirjanpitovelvollisen tunnusluvuista. Esimerkiksi apurahojen jakoprosentti tai sijoitustoiminnan tuottoa, sijoitusomaisuuden riskiprofilia tai toiminnan volyyminä kuvaavat tunnusluvut voivat tulla →

kyseeseen säätiön toimintakertomuksessa.

Säätiölain vaatimukset

Uusi säätiölaki sisältää tiettyjä erityisesti säätiölle esitettyjä toimintakertomusvaatimuksia. Lain mukaan toimintakertomuksessa on edellä esitetyn lisäksi selostettava, millä tavoin säätiö on toiminut tarkoituksensa toteuttamiseksi.

Vaatus poikkeaa kirjanpitolain edellyttämästä olennaisten tapahtumien kuvauksesta siten, että kirjanpitolain mukaiset toimintakertomustiedot kohdistuvat lähtökohtaisesti taloudelliseen tulokseen ja taseeseen. Säätiön tulisi siis olennaisten tapahtumien lisäksi arvioida sitä, miten näillä tapahtumilla toteutettiin säätiön tarkoitusta.

Säätiön säännöt, rahoittajat ja yhteistyökumppanit voivat edellyttää tarkempien tietojen ilmoittamista toimintakertomuksessa. Lisävaatimukset voivat koskea esimerkiksi yksityiskohtaisia tietoja siitä, miten säätiön tuloja ja varoja on käytetty tietyn tarkoituksen toteuttamiseksi, tietoja riskienhallinnan järjestelmistä sekä toteutuneen toiminnan ja rahoituksen poikkeamista ja näiden syistä suhteessa toiminta- ja rahoitussuunnitelmiin ja talousarvioon.

Säätiölain mukaan toimintakertomuksessa on annettava lisäksi selostus, jos säätiö on hankkinut määräysvallan toisesta kirjanpitovelvollisesta, se on ollut osallisena sulautumiseen tai jos säätiön sääntöjä on muutettu tilikaudella. Nämä lienevät asioita, jotka olisi kerrottu myös kirjanpitolain mukaisina olennaisina tapahtumina.

Säätiölain mukaiset lähipiiritiedot

Lain mukaan säätiön on ilmoitettava toimintakertomuksessaan tiedot lähipiirille annetuista avustuksista ja muista vastikkeettomista taloudellisista eduista sekä muista säätiön ja lähipiirin välisistä taloudellisista toimituksista. Vaatus koskee lain lähipiiripykälän kohtia 1-4 ja 6 (ns. rajattu lähipiiri),

eli lain määrittelemä ”muut lähisukulaiset” ja heidän määräysvallassaan olevat yhteisöt -lähipiiri on rajattu ilmoitusvelvollisuuden ulkopuolelle.

Lähipiiritoimista on ilmoitettava

- lähipiirisuhteen luonne,
- kuvaus toimesta tai taloudellisesta edusta sekä
- toimen tai taloudellisen edun raharvo.

Tiedot voidaan antaa yhteenvedona kustakin lähipiiripykälässä mainitusta lähipiiristä jaoteltuna kokonaan tai osittain vastikkeettomiin etuihin ja muihin taloudellisiin toimiin. Käytännössä säätiön lähipiirille maksamat tavonaiset palkat ja palkkiot, esimerkiksi hallituspalkkiot tai jaetut apurahat, voitaisiin esittää taulukkomuotoisesti jaoteltuina lain mukaisiin lähipiiriryhmiin.

Poikkeuksellisemmista tapahtumista, kuten lahjoituksista tai omaisuuden myynneistä lähipiiriin kuuluvalle tai yksittäisten palvelujen tai hyödykkeiden ostoista lähipiiriltä, voisi esittää sanallisen kuvauksen tapahtumien sisällön selventämiseksi.

Lainat, vastuut ja vastuusitoumukset

Toimintakertomuksessa on lisäksi erikseen ilmoitettava edellä mainitulla tavalla määritetyille lähipiirille annetuista lainoista

- rahalainat, vastuut ja vastuusitoumukset lähipiiriin kuuluville ja näiden puolesta
- rahalainojen, vastuiden ja vastuusitoumusten pääasialliset ehdot
- miten lainat, vastuut ja vastuusitoumukset liittyvät säätiön tarkoituksen toteuttamiseen, toimintamuotoihin ja varainhoitoon.

Edellä mainitut tiedot lainoista, vastuista ja vastuusitoumuksista on annettava erikseen, mikäli niiden yhteismäärä ylittää 20 000 euroa tai viisi pro

senttia säätiön taseen omasta pääomasta. Muussa tapauksessa tiedot sisältyvät toimintakertomuksessa muihin lähipiiritoimiin.

Suosittelavaa laatia selvitys lähipiiristä

Toimintakertomuksessa esitettävät lähipiiritiedot voivat säätiöstä riippuen koskea hyvinkin laajaa joukkoa. Lain mukaan esimerkiksi säätiön tytäryhteisön tilintarkastajan puolison lapsen omistama osakeyhtiö kuuluu säätiön lähipiiriin. Siten tällaisen yhtiön kanssa toteutetut toimet tulisi ilmoittaa toimintakertomuksessa osana kyseisen lähipiiriryhmän tapahtumia.

Vaikka säätiölaki ei velvoita erillisen lähipiirirekisterin laatimista, on ilmeistä, että säätiön on suositeltavaa laatia selvitys lähipiiristään varmistukseen lähipiiritapahtumien luotettavan seurannan. Säätiön toiminnan luonne ja laajuus viimekädessä määrittelee, minkälaisia muita kontrollitoimenpiteitä lähipiiritapahtumien seuranta edellyttää.

Vaikutukset tilintarkastukseen

Vanhan säätiölain mukaan tilintarkastajan tuli kertomuksessaan lausua siitä, antaako säätiön tilinpäätös ja toimintakertomus oikeat ja riittävät tiedot säätiön toiminnasta. Uuden lain vaatimus on tältä osin hieman muuttunut. Sen mukaan tilintarkastuskertomuksessa on lausuttava siitä, onko tilinpäätöksessä ja toimintakertomuksessa annettu säätiön toiminnasta tilikaudella riittävästi tietoja sen arvioimiseksi, onko säätiö noudattanut sen tarkoitusta ja toimintamuotoja koskevia sääntömääräyksiä.

Myös uuden lain vaatimus poikkeaa tilintarkastuslaista, jossa tarkastuksen kohde on ennemminkin toiminnan kirjanpidollinen tulos ja taloudellinen asema. Lain esitöissä painotetaan, että myös säätiölain mukaisen lausunnon antamiseksi suoritettava tilintarkastus on lähtökohtaisesti kirjanpitoaineistoon ja

KUVA: JMV/photostock

hallintomateriaaliin perustuvaa laillisuustarkastusta eikä tilintarkastajan edelleenkaan edellytetä tarkastavan ja arvioivan esimerkiksi toiminnan tehokkuutta ja tuloksellisuutta.

Uuden säätiölain mukaan säätiön on kuvattava toimintakertomuksessa säätiökonsernissa tapahtuneet muutokset. Lisäksi toimintakertomuksessa on selostettava yksityiskohtaisesti lähipiiritapahtumia sekä kerrottava mahdollisista sääntömuutoksista.

Myös nämä uudet toimintakertomusvaatimukset ovat tilintarkastuksen kohteena, vaikka niistä ei edellytetä erillistä lausumaa tilintarkastuskertomukseen. Erityisesti lähipiiritapahtumien täydellisyyden tarkastaminen saattaa osoittautua käytännössä hankalaksi ellei säätiön sisäistä valvontajärjestelmää uloteta kontrolloimaan lähipiiritapahtumia.

Muita tilintarkastukseen kohdistuvia vaikutuksia

Säätiölaissa tarkennetaan ja laajennetaan säätiön tilintarkastuksen sisältöä esimerkiksi toimintakertomustietojen, toimielimille maksettujen palkkioiden ja sijoitustoiminnan tarkastuksen osalta.

Toimielinten palkkiot

Uuden säätiölain mukaan tilintarkastajan on lausuttava tilintarkastuskertomuksessa siitä, onko säätiön toimielinten jäsenille suoritettuja palkkioita pidettävä tavanomaisina. Säännös on ulotettu koskemaan myös säätiökonsernin tytäryritysten maksamia palkkioita ja korvauksia.

Lain perusteluissa tavanomaisuudella viitataan yleisesti noudatettuun hyvään säätiökäytäntöön. Tilintarkastajan tehtäväksi jää siis arvioida, ovatko maksetut palkkiot yleinen säätiökäytäntö huomioiden tavanomaisia. Vastaava tehtävä kuuluu toki myös säätiön hallitukselle tai hallintoneuvostolle, koska säätiölain mukaan hallituksen jäsenelle voidaan maksaa ainoastaan tavanomainen palkkio ja korvaus säätiön

Tilintarkastuskertomus – säätiölain edellyttämät lausunnot

Vanha laki

- onko säätiön varat asianmukaisesti sijoitettu
- onko säätiön toimielimen jäsenille suoritettuja palkkioita pidettävä kohtuullisina
- antavatko säätiön tilinpäätös ja toimintakertomus oikeat ja riittävät tiedot säätiön toiminnasta.

Uusi laki

- onko säätiön toimielinten jäsenille säätiön ja sen tytäryhteisön ja -säätiön suorittamia palkkioita ja korvauksia pidettävä tavanomaisina
- onko säätiön tilinpäätöksessä ja toimintakertomuksessa annettu säätiön toiminnasta tilikaudella tiedot, jotka ovat olennaisia säätiön tarkoitusta ja toimintamuotoja koskevien sääntömääräysten noudattamisen arvioimiseksi.

hyväksi tehdystä työstä. Säätiön hallitus tai hallintoneuvosto voinee avustaa tilintarkastajaa tässä tehtävässä osoittamalla tilintarkastajalle, mihin palkkioiden määräytyminen perustuu.

Sijoitustoiminta

Uudesta säätiölaista poistuu edellisen lain vaatimus, jonka mukaan tilintarkastajan tuli lausua tilintarkastuskertomuksessa säätiön varojen asianmukaisesta sijoittamisesta. Lain perusteluissa kuitenkin muistutetaan, että sijoitustoimintaan kohdistuva erityinen suunnitelmallisuuden vaatimus tulee huomioida säätiön hallinnon tarkastuksessa.

Vaikka uusi laki ei edellytä kirjallisen sijoitussuunnitelman laadintaa, on sijoitustoiminnan periaatteiden kirjaaminen sijoitussuunnitelmaan tai muuhun vastaavaan dokumenttiin yleensä suositeltavaa, jotta säätiön hallitus voi osoittaa säätiön varainhoidon olleen suunnitelmallista ja huolellista. Kirjallinen sijoitussuunnitelma ja sen

seurannan dokumentointi toimielinten pöytäkirjoihin mahdollistaisi myös sen, että tilintarkastaja voi arvioida sijoitustoiminnan suunnitelmallisuutta.

Hallinnon tarkastuksen erityispiirteet

Tilintarkastajan tulee säätiön hallinnon tarkastusta suunniteltaessa huomioida myös muut kuin edellä kuvattut säätiölain säätiön hallinnolle asetamat vaatimukset. Esimerkiksi lähipiirisääntöjen noudattaminen lienee syytä huomioida tilintarkastussuunnitelmassa.

Tilintarkastajan toimikausi

Uuden säätiölain mukaan tilintarkastaja voi toimia säätiön tilintarkastajana korkeintaan seitsemän peräkkäistä vuotta. Tämän ajanjakson jälkeen tilintarkastaja voi osallistua säätiön tilintarkastukseen aikaisintaan 4 vuoden kuluttua.

Tilintarkastajan rotaatiosäännöstä sovelletaan ainoastaan luonnolliseen henkilöön tai päävastuulliseen tilin-

tarkastajaan eli se ei kohdistu tilintarkastajaksi valittuun tilintarkastusyhteisöön. Säätiölain perusteluissa todetaan, että ennen uuden lain voimaantuloa alkaneessa tilintarkastustoimeksiannossa määräaika lasketaan uuden lain voimaantulosta eikä aikaisempia tilikausia siis huomioida.

Uudessa säätiölaissa säädetty tilintarkastajan rotaatiosäännös on pääsääntöisesti muita tilintarkastusvelvollisia ankarampi. Aikaisemmin ainoastaan pörssiyritykset ja eräät muut yleisen edun kannalta tärkeiksi katsotut yhteisöt on velvoitettu vaihtamaan tilintarkastajaa määräjain.

Lain perusteluissa mainittu tilintarkastajan riippumattomuuden varmistaminen määräaikaisella vaihtamisella on hieman kyseenalainen, sillä ammatitilintarkastus suoritetaan noudattaen erittäin kattavia kansainvälisiä ammatistandardeja ja tilintarkastustoimeksiannot ovat myös säännöllisen laadunvalvonnan kohteena.

Tilintarkastajan vaihtamisveloitteen on katsottu myös voivan aiheuttaa hankaluuksia varsinkin pienemmillä paikkakunnilla toimiville säätiöille. Toisaalta säätiölain valmistelun yhteydessä toteutettuun kyselyyn vastanneista säätiöistä 2/3 ilmoitti vaihtaneensa tilintarkastajaa viimeisen 5 vuoden aikana ja vain 10 % ilmoitti tilintarkastajan vaihtuneen viimeksi yli 10 vuotta sitten, joten tilintarkastajan vaihtaminen ei siten ole täysin uusi asia säätiöille. □

KHT **Samuli Perälä**
PricewaterhouseCoopers Oy:stä on erikoistunut säätiöiden ja yhdistysten kirjanpidon, valvonnan ja hallinnon erityispiirteisiin.

KHT **Timo Etelämäki**
johtaa PricewaterhouseCoopers Oy:n yhdistyksille ja säätiöille suunnattua palvelutiimiä.

TILINTARKASTAJAPÄIVÄ (PIE-päivä)

Aika: **Torstai 17.9.2015**

Paikka: **Scandic Hotel Park
Mannerheimintie 46, Helsinki**

Päivän aiheina PIE-yhtiöiden taloudelliseen raportointiin ja tilintarkastukseen liittyviä kysymyksiä, kuten mm:

- EU-sääntelyn implementointi
- Tilintarkastuksen arvo omistajille
- Tilintarkastaja ja etiikka.

**OHJELMA
JULKAISTAAN
MYÖHEMMIN
– MERKITSE PÄIVÄ
JO KALENTERIISI!**

OSALLISTUMISMAKSU

Jäsenhinta 330 € + alv.

(Suomen Tilintarkastajat ry:n jäsenille)

Normaalihinta 590 € + alv.

Aineisto, kahvitarjoilut sekä lounas sisältyvät hintaan.

ILMOITTAUTUMISET JA LISÄTIEDOT

Jäsenet ilmoittautuvat jäsenivujen kautta tai anne.suvanto@suomentilintarkastajat.fi.

Muut kuin jäsenet: anne.suvanto@suomentilintarkastajat.fi (viestiin nimi, sähköpostiosoite, työnantaja ja laskutusosoite) tai puh. 09 7552 2010.

Lisätietoja Carita Mäkiselältä, puh. 050 511 1132, carita.makinen@suomentilintarkastajat.fi

 ST-AKATEMIA

Uusi säätiölaki – vaikutukset verotukseen

Yhteisö- ja vero-oikeuden tiiviiden kytkeäntöjen takia laki voi tuoda verokohtelumuutoksia.

MARKKU JÄRVENOJA

Viimeisen kymmenen vuoden aikana säätiöiden ja yhdistysten verotuskäytännössä on tapahtunut olennainen muutos, kun niiden on katsottu selkeästi entistä useammin harjoittavan kilpailutilanteessa elinkeinotoimintaa, josta niiden on maksettava yhteisöveroa. Joissakin tapauksissa on katsottu, ettei niitä voi enää pitää verotuksessa yleishyödyllisinä yhteisöinä, koska niiden toiminta on keskittynyt elinkeinotoimintaan.

Toiminnan tarkoituksen hyödyllisyys

Piakkoin voimaan tuleva uusi säätiölaki sisältää tuloverotuksen kannalta mielenkiintoisia, aikaisempaa tarkempia sääntöjä säätiön toiminnan tarkoituksesta, liiketoiminnan ja sijoitustoiminnan harjoittamisesta, lähipiirtransaktioista ja yritysjärjestelyistä. Vaikka hallituksen esityksessä useassa kohdassa todetaan, että "Säätiöoikeudellisella sääntelyllä ei ole tarkoitus vaikuttaa tällaisten säätiöiden ja niiden edunsaajien verokohteluun", on selvää, että yhteisö- ja vero-oikeuden tiiviiden kytkeäntöjen vuoksi verokohtelumuutoksia voi olla odotettavissa.

Säätiön tarkoituksen on oltava edelleen hyödyllinen. Tarkoitus ja sen toteuttamismuodot ilmenevät säätiön säännöistä. Näillä on keskeinen merkitys myös verotuksessa. Tosin säätiölain tarkoittama hyödyllinen ja verotuksen yleishyödyllinen tarkoitus eivät ole täysin saman sisältöiset.

Tämä on ilmennyt verotuskäytännössä siten, että vaikka säätiön tarkoitus on ollut hyödyllinen, sitä ei ole verotuksessa pidetty yleishyödyllisenä yhteisönä. Yleishyödyllinen tarkoitus on siten suppeampi käsite kuin hyödyllinen tarkoitus. Tämä asetelma ei uuden säätiölain perusteella muutu. Edelleen siten säätiön tarkoitus ja sen toimintamuodot ovat keskeisiä arviointiperusteita verotuksessa.

KUVA: MNP/photostock

Liiketoiminnan harjoittaminen

Säätiön tarkoituksena ei voi olla liiketoiminnan harjoittaminen. Uusi säätiölaki ei muuta tätä peruslähtökoh-
taa. Oikeus- ja verotuskäytännössä on joissakin tapauksissa katsottu, että säätiön toiminta on kokonaan tai pääasiallisesti liiketoimintaa, jolloin toiminta on verotettu elinkeinotoimintana eikä säätiötä ole pidetty yleishyödyllisenä yhteisönä (esim. KHO 2013:200).

Uudessa säätiölaissa säädetään nimenomaisesti, että säätiö voi harjoittaa vain toimintamuotoihinsa välittömästi liittyvää liiketoimintaa sekä säännöissä määrättyä muuta liiketoimintaa toimintamuotojensa rahoittamiseksi. Muun liiketoiminnan harjoittamisen kytkeminen säätiön toiminnan rahoittamiseen sääntelyn tiukennuksena voi merkitä sitä, että entistä useammin säätiön toimintaan liittymätön liiketoiminta yhtiöitetään tytäryhtiöksi.

Verotuskäytännössä ei sillä, että liiketoiminnan harjoittaminen on liittynyt välittömästi säätiön varsinaiseen tarkoitukseen, ole ollut yleensä merkitystä, vaan elinkeinotoimintana verottaminen on perustunut yleisiin liiketoiminnan tunnusmerkkien täyttymiseen ja toimintaan kilpailutilanteessa. Toiminnalliset ja muut jatkuvarahoitteiset säätiöt ovat olleet peruspääoman puutteen tai vähäisyyden vuoksi varsinkin suurissa riskeissä menettää kokonaan yleishyödyllisyytensä, koska niillä ei ollut tiettyyn tarkoitukseen varattuja varallisuusmassoja.

Toisaalta äärimmäisen harvoin on oikeus- ja verotuskäytännössä katsottu, että säätiö toteuttaa tarkoitustaan liiketoimintaa harjoittamalla ja toiminta on siten yleishyödyllistä toimintaa luonteeltaan. Toiminnalliset säätiöt voivat tulevaisuudessa helpommin säilyttää yleishyödyllisen yhteisön asemansa, koska säätiölaki ei aseta säätiön lähtökohdaksi tiettyä tarkoitusta var-
ten varattua varallisuusmassaa.

Sijoitustoiminnan harjoittaminen

Säätiö voi varallisuutensa hoitamiseksi ja toimintamuotojensa rahoittamiseksi harjoittaa sijoitustoimintaa. Verotuskäytännössä sijoitustoiminnan tuottoja on lähes aina pidetty säätiön henkilökohtaisena ja siten verovapaana tulona. Sijoitustoiminnan tuottoja on pitänyt pääosin käyttää säätiön sääntöjen mukaisen toiminnan rahoittamiseen.

Käytännössä tämä on merkinnyt, että näin toiminut pääomasäätiö on kyennyt säilyttämään yleishyödyllisen yhteisön asemansa, vaikka se olisikin samalla harjoittanut elinkeinotoimintaa. Tässä suhteessa pääomasäätiöt ja toiminnalliset säätiöt ovat olleet ehkä jossakin määrin erilaisessa, tosiasiallisessa asemassa verokohtelunsa suhteen.

Uusi säätiölaki ei muuta pääomasäätiön sijoitustoiminnan verotuskohtelua, koska kysymyksessä on säätiön toiminnan tarkoituksen toteuttamiseksi saadun varallisuuden hoitamisesta.

Lähipiiritransaktiot

Säätiön tarkoituksena ei voi olla taloudellisen edun tuottaminen sen lähipiirille. Verotuskäytännössä tällainen toiminta on voinut estää säätiön katsomisen yleishyödylliseksi. Tällaiseksi eduksi on saattanut jopa riittää luontoisetua alemmalla korvauksella tapahtunut vuokraus toimitusjohtajalle.

Oikeuskäytännössä ratkaistuissa tapauksissa annetun edun määrä on ollut merkittävästi suurempi, jotta yhteisön yleishyödyllisyys on menetetty (esim. Helsingin HAO 18.5.2004 04/0452/3). Uudessa laissa oleva entistä tarkempi määritelmä lähipiiristä ei käytännössä merkinne muutosta oikeus- ja verotuskäytännön tulkintalinjaan lähipiiritransaktioiden merkityksestä säätiön yleishyödyllisyydelle.

Tukisäätiö

Tukisäätiön tarkoitus on edun tuottaminen sellaiselle säätiön perustajana olevalle tai säätiössä määräsvaltaa käyttävälle säätiölle, yhdistykselle tai muulle yhteisölle, jonka omistajilla, jäsenillä tai muilla edunsaajilla ei ole oikeutta tukea saavan yhteisön tai säätiön varoihin. Monella urheiluseurala on käytännössä oma tukisäätiönsä.

Verotuskäytännössä tukisäätiöiden verokohtelu on ollut vaihteleva: osaa niistä on pidetty yleishyödyllisenä, mutta suurinta osaa ei. Yleishyödyllisyyden esteenä on pidetty sitä, ettei tukisäätiön toiminta kohdistu laajaan piiriin vaan vain yhteen yhteisöön.

Uudessa säätiölaissa oleva määrittely, jonka mukaan lähipiiritransaktioista ei ole kysymys, kun tukisäätiö tukee perustajayhteisöään, olisi peruste verotuskäytännön lieventymiseen. Toisaalta yleishyödyllisyyden määritelmä verolainsäädännössä edellyttää edelleen, että yleishyödyllinen yhteisö toimii välittömästi yleiseksi hyväksi.

Sukusäätiö

Sukusäätiön tarkoituksena on edun tuottaminen säätiön perustajan perheenjäsenille tai sukulaisille. Uusi sää-

tiölaki tunnistaa tällaiset sukusäätiöt. Verotuskäytännössä sukusäätiöitä ei ole yleensä pidetty yleishyödyllisinä yhteisöinä, jos niiden tarkoitus on jatkuvasti tukea suvun jäseniä, koska niiden toimintapiiri ei ole tällöin rajoittamaton.

Toisaalta säätiön säännöissä oleva määräys, että varat tai osa niistä palautuu säätiön purkautuessa suvun jäsenille, ei ole ollut este säätiön yleishyödyllisyydelle, jos sen vuotuinen toiminta on tässä suhteessa täyttänyt verolainsäädännön vaatimukset (Turun HAO 25.10.2013 13/0679/3). Säätiön purkautumiseen liittyvä sääntömääräys ei vaikuta säätiön vuotuisen toimintaan eikä siten sen toiminnan yleishyödylliseen luonteeseen toiminta-aikana. Sukusäätiön tunnistaminen säätiölaissa ei käytännössä kuitenkaan merkinne muutoksia niiden verokohteluun.

Yritysjärjestelyt

Oikeuskäytännössä on hyväksytty säätiön harjoittaman elinkeinotoiminnan yhtiöittäminen EVL 52 d §:n tarkoittamalla liiketoimintasiirrolla säätiön omistamaan osakeyhtiöön, vaikka säätiölaissa ei ole asiasta ollut sääntelyä. Uusi säätiölaki toteaa nimenomaisesti, että säätiö voi yhtiöittää liiketoimintansa, joten oikeuskäytännössä vakiintunut tulkintalinja jatkuu entisellään.

Säätiö on voinut sulautua toiseen tarkoitukseltaan olennaisesti samankaltaiseen säätiöön. Oikeuskäytännössä on todettu, että sulautumiseen on voitu soveltaa EVL 52 a – 52 b §:ä, joten sulautuminen on voinut tapahtua veroneutraalisti. Uuden säätiölain sääntely on tältä osin olennaisesti samankaltainen, joten oikeuskäytännön tulkintalinja voi jatkua entisellään.

Uutena yritysjärjestelymuotona uudistus tuo säätiön kokonaan omistaman osakeyhtiön tai osuuskunnan sulautumismahdollisuuden tytäryhteisö-sulautumisena säätiöön. Koska yhteisö-lainsäädännöstä on puuttunut säännökset kahden eri yhteisömuotoa ole-

van yhteisön sulautumisista, ei vero-oikeudellista oikeuskäytäntöä ole syntynyt tällaisista tilanteista. Sovellettaessa EVL 52 §:n mukaisia sulautumisia koskevia säännöksiä yhteisöjen sulautumisiin on perusteltua, että myös säätiön kokonaan omistaman osakeyhtiön tai osuuskunnan sulautuminen säätiöön voi tapahtua veroneutraalisti.

Laki ei mahdollista säätiön jakamista

Uusi säätiölaki ei mahdollista säätiön jakautumista. Elinkeinoverolain 52 c §:n tarkoittamaa osittaisjakautumista vastaava toimintamalli on ollut se, että säätiö lahjoittaa uudelle perustetulle tai perustettavalle säätiölle perus-

pääomana tietyn toiminta-alueen siihen liittyvine varoineen ja velkoineen.

Lahjoituksella ei ole ollut tuloverovaikutuksia yleishyödyllisessä säätiössä ja jos vastaanottava säätiö on ollut yleishyödyllinen yhteisö, ei myöskään lahjaveroa ole tarvinnut suorittaa. Jakautumissäännösten puuttumisen vuoksi tällainen lahjoitus on edelleen vaihtoehto säätiön ”jakautumiselle”. □

OTT, KTM **Markku Järvenoja** työskentelee veroasiantuntijana Ernst & Young Oy:ssä. Hän on myös Suomen Tilintarkastajat ry:n verotyöryhmän puheenjohtaja.

SÄÄTIÖN TOIMINTA JA TALOUS – SÄÄTIÖLAKI KÄYTÄNNÖSSÄ

Kai Kilpinen • Johanna Perälä • Samuli Perälä • Juha Viertola

Säätiölain asiantuntijoiden laatima ajankohdainen teos säätiölain muutoksista ja niiden vaikutuksista säätiöiden toimintaan.

Kirjassa käydään läpi käytännönläheisesti esimerkkien avulla mm. säätiöiden hallintoa, raportointia, rakennejärjestelyjä ja valvontaa.

Kirja tai e-kirja 76,50 €

Lisätiedot ja tilaukset: stakateria.fi/julkaisut
kustannus@suomentilintarkastajat.fi • p. 09 7552 2020

 ST-AKATEMIA
Koulutus ja julkaisut

Hyvän hallinnon periaatteet säätiötoimintaa ohjaamassa

Periaatteet ohjaavat säätiötä toimimaan tavalla, joka edistää sidosryhmien luottamusta sen toimintaa kohtaan. Uusi laki vahvistaa säätiön tilivelvollisuutta edellyttäen varainhoidolta suunnitelmallisuutta.

MILLA KOKKO-LEHTINEN, MIKKO REINIKAINEN

Hyvä hallinto on tärkeä käsite myös säätiöissä. Tätä kirjoitettaessa Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunnan Säätiön hyvä hallinto -julkaisua ollaan uudistamassa. Sen vuoksi artikkelissa ei mennä yksityiskohtiin vaan käsitellään yleisellä tasolla säätiön hyvää hallintoa uuden säätiölain antamissa puitteissa.

Miksi hyvän hallinnon periaatteiden noudattaminen on tärkeää?

Säätiöiden hallinnon kehittäminen on nähty tärkeäksi, jotta säätiö säilyisi käyttökelpoisena yhteisömuotona yhtiöiden ja yhdistysten rinnalla muuttuvassa toimintaympäristössä. Sitä koskevissa keskusteluissa haetaan usein vaikutteita osakeyhtiöiden, erityisesti listayhtiöiden, hallintoa varten kehitetyistä periaatteista ja suosituksista kuten parhaillaan uudistettavana olevasta Suomen listayhtiöiden hallinnointikoodista (corporate governance) 2010.

Säätiön sidosryhmien, etenkin perustajien, rahoittajien ja yhteistyökumppanien, on pystyttävä luottamaan siihen, että säätiön hallinto on järjestetty ja toimii asianmukaisesti. Säätiöiden yleinen julkisuuskuva kärsii herkästi yksittäisiin säätiöihin kohdistuvista väärinkäytösepäilyistä.

Toisaalta säätiöiden yleistä julkisuuskuva voidaan parantaa säätiöiden hyvän hallinnon periaatteiden kehittämisellä. Hyvän hallinnon periaatteilla on merkitystä myönteisen julkisuuskuvan luomisessa myös yksittäisten säätiöiden kohdalla, sillä ne ohjaavat säätiötä toimimaan tavalla, joka edistää sidosryhmien luottamusta säätiön toimintaa kohtaan.

Avoimuus, rehellisyys, tilivelvollisuus

Hyvän hallinnon keskeisinä periaatteina pidetään usein avoimuutta, rehellisyyttä ja tilivelvollisuutta.

Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunnan Hyvä säätiötapa -ohjeen mukaan neuvottelukunnan jäsenet pyrkivät toiminnassaan avoimuuteen ja tiedottamaan toiminnastaan. Yhteydenpito julkiseen sanaan ja viranomaisiin on Hyvä säätiötapa -ohjeen mukaan avointa.

Avoimuuden periaatteen toteuttaminen säätiöissä liittyy myös lähipiirisidonnaisuuksien ja hallituksen jäsenten palkkioiden raportointia koskeviin käytäntöihin. Uuden säätiölain mukaan säätiö voi tehdä toimia lähipiiriin kanssa ja jakaa lähipiirille avustuksia ainoastaan samoilla ehdoilla kuin muidenkin kanssa toimiessaan.

Jotta tätä voitaisiin valvoa, uusi säätiölaki velvoittaa säätiön raportoimaan lähipiirin kanssa tehdyistä toimista avoimesti säätiön toimintakertomuksessa. Säätiön toiminnan avoimuutta ja läpinäkyvyyttä on pyritty lisäämään myös uuteen säätiölakiin sisältyvillä hallituksen jäsenten valintaa ja konsernitilinpäätöksen laatimista koskevilla määräyksillä.

Rehellisyydellä on hyvää hallintotapaa koskevissa keskusteluissa viitattu taloudellisten tietojen raportoinnin tuudenmukaisuuteen ja oikean ja riittävän kuvan antamiseen yhteisön tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Säätiöiden kohdalla rehellisyyden periaatteella on merkitystä erityisesti säätiön varojen käytön raportoinnissa, sillä säätiössä korostuu varojen käytön perusteltavuus säätiön toiminnan tarkoituksen kannalta.

Tilivelvollisuus korostuu uudessa laissa

Säätiön johdolla on velvollisuus järjestää säätiön toiminta niin, että sen varoilla edistetään sääntöissä määrätyn tarkoituksen toteutumista eikä varoja käytetä säätiön toiminnalle vieraiisiin tarkoituksiin kuten esimerkiksi sellaisiin hallintokuluihin, jotka eivät ole tarpeen tarkoituksen toteuttamisen kannalta. Säätiön toimintakertomuksessa tulee lisäksi olla raportti sii-

tä, millä tavoin säätiö on toiminut tarkoituksensa toteuttamiseksi.

Tilivelvollisuuden voidaan säätiöiden kohdalla ymmärtää tarkoittavan säätiöiden velvollisuutta raportoida toiminnastaan ja taloudellisesta asemastaan Patentti- ja rekisterihallituksen säätiövalvonnalle. Verrattuna osakeyhtiöön ja yhdistykseen tilivelvollisuuden periaate ei ole ollut yhtä vahvasti esillä säätiössä kuin muissa toimintamuodoissa, joissa tilivelvollisuus kohdistuu omia taloudellisia intressejään yhtiön kautta toteuttaviin osakemistäjiin tai muita henkilökohtaisia intressejä yhdistyksen kautta toteuttaviin jäseniin.

Tilivelvollisuuden periaatteen kehittymättömyyteen säätiöiden kohdalla on kuitenkin puututtu säätiölain uudistuksessa, jossa säätiövalvonnalle on annettu uusia toimintakeinoja, esimerkiksi PRH:n oikeus saada tietoja säätiön lisäksi myös sen konserniin kuuluvista tahoista sekä PRH:n oikeus saada tietoja säätiön tilintarkastajalta. Toisaalta säätiöiden tilivelvollisuus ei välttämättä kohdistu pelkästään säätiövalvontaan vaan säätiöillä on usein rahoittajia, jotka edellyttävät säätiöltä säännöllistä raportointia.

Säätiölain mukaiset hallintoelimet

Uusi säätiölaki sisältää säännökset säätiön hallintoon kuuluvien päätösvaltaa käyttävien toimielinten vähimmäistehtävistä, päätöksenteosta, esteellisyydestä ja vastuusta. Lain oletamasäännöt kuvastavat säätiöiden tavanomaisesti käyttämää hallintomallia, joka perustuu hyvään säätiökäytäntöön. Uudenkin säätiölain mukaan hallitus on edelleen säätiön ainoa pakollinen toimielin.

Lisäksi säätiön johtoon voivat kuulua hallituneuvosto ja/tai toimitusjohtaja, mutta säätiön sääntöissä ei uuden lain mukaan ole enää mahdollista määrätä muista päätösvaltaa käyttävistä toimielimistä. Johdon jäsenten hallintotyöskentelyä säätelee säätiölain nimen-

Uusi säätiölaki – mikä muuttuu hallinnossa?

HALLINTONEUVOSTO – Säätiössä voi olla hallintoneuvosto, mikäli siitä on määrätty säännöissä. Hallintoneuvoston tehtävänä on aina säätiön hallinnon valvonta. Lisäksi laissa on oletettasäännöt hallintoneuvoston tehtävistä, joista voidaan määrätä toisin säätiön säännöissä.

JOHTO – Hallituksen lisäksi säätiön johtoon voivat kuulua hallintoneuvosto ja/tai toimitusjohtaja, mutta säätiön säännöissä ei uuden lain mukaan ole enää mahdollista määrätä muista päätösvaltaa käyttävistä toimielimistä. Päätösvaltaa käyttävien toimielinten lisäksi säätiössä voi olla sääntöjen mukaisia tai säätiön johtoon kuuluvien toimielinten perustamia toimikuntia, valiokuntia, johtoryhmiä ja muita vastaavia, kuten asiamies, jotka toimivat hallituksen, hallintoneuvoston tai toimitusjohtajan valvonnassa ja vastuulla.

LÄHIPIIRI – Uuden lain mukainen lähipiirin määrittelmä on hyvin laaja kattaen muun muassa säätiön hallintoelinten jäsenten perheenjäsenet ja lähisukulaiset. Säätiö voi tehdä toimia lähipiiriin kanssa ja jakaa lähipiirille avustuksia ainoastaan samoilla ehdoilla kuin muiden-

kin kanssa toimiessaan. Lähipiirin kanssa tehdyt toimet tulee raportoida toimintakertomuksessa.

SÄÄTIÖVALVONTA – Laki lisää Patentti- ja rekisterihallituksen suorittaman säätiövalvonnan toimintakeinoja mm. parantamalla viranomaisten välistä tietojen vaihtoa sekä mahdollistamalla PRH:lle oikeuden saada tietoa ja säätiön lisäksi myös sen konserniin kuuluvista tahoista sekä säätiön tilintarkastajalta.

TOIMITUSJOHTAJA – Säätiöissä voi jatkossa olla toimitusjohtaja-toimielin, mikäli siitä on määrätty säännöissä tai hallitus päättää asiasta. Toimitusjohtajan yleistoimivaltaan kuuluvat tehtävät määritetään laissa, mutta niitä voidaan määrätä toisin säätiön säännöissä.

VARAINHOITO – Hallituksen keskeisenä tehtävänä on huolehtia säätiön omaisuuden hallinnasta. Uuden lain mukaan säätiön varainhoidolta odotetaan suunnitelmallisuutta, kun taas voimassaolevan lain mukaan säätiön varat sijoitetaan varmallalla ja tuloa tuottavalla tavalla. Varainhoidolla tarkoitetaan sekä varsinaiseen toimintaan käytettävien varojen hoitoa että sijoitus- ja liiketoimintaa.

omainen määräys johdon huolellisuus- ja lojaliteettivelvollisuudesta, joka määrittää myös muiden johtoa koskevien säätiölain määräysten tulkintaa.

Päätösvaltaa käyttävien toimielinten lisäksi säätiössä voi olla sääntöjen mukaisia tai säätiön johtoon kuuluvien toimielinten perustamia toimikuntia, valiokuntia, johtoryhmiä ja muita vastaavia, jotka toimivat hallituksen, hallintoneuvoston tai toimitusjohtajan valvonnassa ja vastuulla.

Hallituksen tehtävät

Hallituksen rooli ja vastuu säätiössä on poikkeuksellisen laaja-alainen. Hallituksella on toimivalta kaikissa niissä asioissa, joita ei lain nojalla tai sääntöjen mukaan ole määrätty hallintoneuvostolle tai toimitusjohtajalle. Kun mitään omistajia tai jäseniä ei säätiössä ole, voi hallitukselle kuulua heille

muissa toimintamuodoissa kuuluvia tehtäviä kuten tilintarkastajan valinta ja lopullinen vastuu tilinpäätöksestä.

Hallitus on lain nimenomaisten sääntöjen mukaan vastuussa säätiön tarkoituksen toteuttamisesta, toiminnan järjestämisestä ja säätiön varojen hoidosta. Lisäksi hallitus vastaa siitä, että säätiön kirjanpidon ja varainhoidon valvonta on asianmukaisesti järjestetty. Hallituksen tehtävänä on laatia ja hyväksyä säätiön keskeiset toimintaperiaatteet ja -suunnitelmat sekä riskienhallinnan periaatteet ja valvoa niiden toteutumista.

Säätiön tarkoitus ohjaa ja rajoittaa hallituksen toimintaa. Uudessa säätiölaisa täsmennetään säätiön hyödyllistä tarkoitusta määräämällä, ettei säätiön tarkoituksena voi miltei osin olla taloudellisen edun tuottaminen säätiön lähipiiriin kuuluville (lukuun ottamatta tuki- ja sukusäätiöitä koske-

vaa poikkeusta). Säätiö voi harjoittaa vain toimintamuotoihin välittömästi liittyvää liiketoimintaa sekä säännöissä määrättyä muuta liiketoimintaa toimintamuotojensa rahoittamiseksi.

Hallituksen keskeisenä tehtävänä on huolehtia säätiön omaisuuden hallinnasta. Uusi säätiölaki edellyttää varainhoidolta suunnitelmallisuutta. Varainhoidolla tarkoitetaan säätiön toimintaan käytettävien varojen hoitamisen lisäksi säätiön mahdollista sijoitustoimintaa ja liiketoimintaa.

Sijoitussuunnitelma

Hyvä säätiötapa -ohjeen mukainen varainhoito on harkitsevaa ja pitkäjänteistä ja sen tarkoitus on turvata sääntöjen mukainen toiminta nyt ja tulevaisuudessa. Säätiölaki ei edellytä nimenomaisen sijoitussuunnitelman laatimista, mutta käytännössä johdon yleinen huolellisuus- ja lojaliteettivelvollisuus saattaa kuitenkin johtaa siihen, että laajempaa sijoitustoimintaa harjoittavilla säätiöillä on oltava erillinen sijoitussuunnitelma. Sijoitustoiminnan suunnittelisuuden ja sijoitustoimintaa koskevien päätösten dokumentointi vastaa myös hyvän hallinnon periaatteita.

Hallitus vastaa lisäksi siitä, että säätiön organisaatio ja henkilökunta sekä henkilöstön työtehtävät ovat tarkoituksenmukaisia tavoitteiden saavuttamiseksi. Hallitus on vastuussa asianmukaisen valvontajärjestelmän luomisesta. Hyvän hallintotavan mukaisesti hallituksen tulee huolehtia lisäksi siitä, että säätiön toimintatavat arvioidaan säännöllisesti, jotta toiminnan tarkoitus voidaan saavuttaa ympäristössä tapahtuneet muutokset huomioiden.

Toimitusjohtaja-toimielin
Uuden lain mukaan säätiöissä voi jatkossa olla esimerkiksi osakeyhtiöistä ja osuuskunnista tuttu toimitusjohtaja-toimielin. Toimitusjohtajasta määrätään säätiön säännöissä tai hallitus voi päättää asiasta. Toimitusjohtajan valitsee kuitenkin aina hallitus. Toimitusjohtajan tehtävät määritetään laissa yleisellä tasolla ja toimitusjohtajan tosiasiallinen toimenkuva tulee riippumaan säätiön toiminnan luonteesta ja laajuudesta sekä kehittyvästä säätiökäytännöstä.

Uuden säätiölain mukainen hallintoneuvosto

Säätiölaisa säädetty mahdollinen kolmas hallintoon kuuluva päätösvaltaa käyttävä toimielin on hallintoneuvosto. Sen tehtävänä on valvoa hallituksen ja toimitusjohtajan vastuulla olevaa säätiön hallintoa. Hallintoneuvostolla on uuden lain mukaan valvonta-tehtävä aina, jos säätiössä on hallintoneuvosto. Lain oletettasääntöjen mukaan hallintoneuvoston muita tehtäviä ovat mm. tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen vahvistaminen, sääntöjen muutoksesta päättäminen ja hallituksen jäsenten valinta.

Kuinka kehittää hyvää hallintoa säätiössä?

Hyvän hallinnon periaatteiden toteuttamisen apuna voidaan säätiöissä käyt-

sen ja toimitusjohtajan vastuulla olevaa säätiön hallintoa. Hallintoneuvostolla on uuden lain mukaan valvonta-tehtävä aina, jos säätiössä on hallintoneuvosto. Lain oletettasääntöjen mukaan hallintoneuvoston muita tehtäviä ovat mm. tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen vahvistaminen, sääntöjen muutoksesta päättäminen ja hallituksen jäsenten valinta.

Hallintoneuvostolle voidaan antaa hallituksen yleistoimivaltaan kuuluvia tehtäviä laissa säädettyjen rajojen puitteissa. Hallituksella ei ole toimivaltaa hallintoneuvostolle laissa tai säännöissä määrättyissä tehtävissä ellei laissa tai säätiön säännöissä määrätä toisin eikä hallintoneuvostolle voida antaa oikeutta edustaa säätiötä.

Muiden säätiön hallinnossa esiintyvien elinten toiminta

Useiden säätiöiden hallintoon kuuluu edellä mainittujen toimielinten lisäksi erilaisia valtuuskuntia, edustajistoja ja tai valtuustoja. Niiden asema tulee uuden säätiölain myötä muuttumaan joiltakin osin, koska tällaisille elimille ei voida antaa laissa tai säännöissä määrättyä päätösvaltaa. Myös nykyisenkaltaiset asiamiehet kuuluvat tähän ryhmään.

Tarve päätösvaltaa käyttämättömiin elinten käytölle ei kuitenkaan häviä. Hyvän hallinnon järjestäminen ja säätiön lain mukaisten hallintoelinten tehtävien hoitaminen tehokkaasti, tarkoituksenmukaisesti ja laissa asetettu huolellisuusvelvollisuus huomioiden voi jopa vaatia toimikuntien ja valiokuntien asettamista.

Säätiöiden on suositeltavaa tarkistaa sääntönsä siltä osin, että edellä mainituille elimille mahdollisesti määrätty päätösvalta siirretään sääntömääräyksellä säätiön toiminnan kannalta tarkoituksenmukaiselle päätösvaltaa käyttävälle toimielimelle.

Kuinka kehittää hyvää hallintoa säätiössä?

Hyvän hallinnon periaatteiden toteuttamisen apuna voidaan säätiöissä käyt-

tää hallituksen itselleen laatimaa työjärjestystä sekä erilaisia muun muassa sijoitustoimintaa, apurahojen jakamista ja henkilöstöä koskevia ohjesääntöjä.

Mikäli säätiössä on hallintoneuvosto, on hallituksen työjärjestykseen hyvä sisällyttää myös ohjeet yhteydenpidosta ja säätiön asioiden tiedottamisesta hallintoneuvostolle.

Lisäksi säätiön varojen käytön periaatteet (muun muassa menettelyt kulu- ja laskujen hyväksymisessä) on hyvä selkiyttää ohjesäännössä ja hallituksen tulee valvoa, että myös säätiön toimihenkilöt, työntekijät ja mahdollisissa ulkoistetuissa toiminnoissa sopimuskumppanit noudattavat ohjesääntöä.

Ulkoistettaessa säätiön toimintoja, esimerkiksi kirjanpito, on tärkeää varmistaa hyvän hallinnon toteutuminen, ulkoistuksesta päättäminen, sen toteuttaminen (varsinkin palveluntarjoajan kanssa tehtävä sopimus) ja valvonta, joka kannattaa tehdä huolellisesti. □

VT, KTM **Mikko Reinikainen** on PricewaterhouseCoopers Oy:ssä yhtiöoikeudesta vastaava partneri.

OTK, KTM **Milla Kokko-Lehtinen** työskentelee PricewaterhouseCoopers Oy:n Corporate Law -ryhmässä yhtiöoikeusasiantuntijana.

Tärkeintä on arvopohja

– Toimintatapojen ja yhteisten pelisääntöjen kehittäminen ja jalkauttaminen on isossa roolissa Kirkon ulkomaanavun sisäisessä tarkastuksessa. Myös johtaminen ja työssä jaksaminen haastavissa olosuhteissa ovat tärkeällä sijalla, Ville Lehtinen kertoo.

TEKSTI // TAINA KIVELÄ KUVAT // VEIKKO SOMERPURO

Kirkon Ulkomaanavun säätiö on Suomen suurin kehitysyhteistyöjärjestö, joka tekee avustustyötä yli 20 maassa Aasiassa, Afrikassa, Latinalaisessa Amerikassa ja Lähi-idässä.

Rauha, koulutus, toimeentulo

Avustuskohteita ja yhteistyökumppaneita valittaessa uskonnolla, etnisellä taustalla tai poliittisella vakaumuksella ei ole merkitystä. Työn strategisia teemoja ovat ihmisten oikeus rauhaan, oikeus koulutukseen ja oikeus toimeentuloon.

– Järjestön avustukset ovat konkreettisia: rakennuksia, kalusteita, laitteita, työkaluja, lääkkeitä, suojaa, ruokaa ja puhdasta vettä, koulutusta ja monenlaisia yritystoiminnan pääomia. Avustustarvikkeiden hankinnat tehdään mahdollisimman laajasti paikan päällä, näin tuetaan paikallisia elinkeinoja, minimoidaan kuljetuskulut ja säästetään ympäristöä, kertoo KUA:n sisäinen tarkastaja **Ville Lehtinen**.

Säätiön tavoitteena on jatkaa aloitamaansa yhteistyötä kunnes apua saavat pystyvät hankkimaan tarvitsemansa itse.

Arvot ja talous puntarissa

Kirkon Ulkomaanavun kenttätöitä tehdään ekumeenisissa verkostoissa sekä paikallisten, kansallisten ja globaalien kumppaneiden kanssa. Sisäinen tarkastus on ollut mukana kehittämässä säätiön uusinta kumppanien arviointijärjestelmää, joka otettiin käyttöön vuonna 2013. Arviointi kattaa arvot ja talouden, ja sen tavoitteena on varmistaa toiminnan laatu ja jatkuvuus.

– Yhteinen arvopohja on kumppanuuden perusta. Oikeudenmukaisuus, tasa-arvo, syrjimättömyys, vastuullisuus sekä korruption ja hyväksikäytön ehkäiseminen ovat asioita, joita edellyttämme kaikissa hankkeissamme. Ilman varmuutta näistä emme aloita yhteistyötä. Talousprosessien pitää var-

mistaa varojen käytön läpinäkyvyys, ja tarvittaessa prosesseja voidaan kehittää yhteistyön aikana, kertoo Lehtinen.

Lähtökohdat sisäisen tarkastuksen työlle ovat siis vaativat samoin kuin olosuhteet, joissa työtä tehdään.

Riskityö kattaa alueet, maat ja toiminnot

Säätiön toiminta-alue kattaa Aasian, Afrikan tietyt osat, Lähi-idän sekä Latinalaisen Amerikan ja Karibian. Riskitaso on korkea kaikissa itäisen Afrikan toimintamaissa sekä Somaliassa, Etelä-Sudanissa, Keniassa ja Keski-Afrikan tasavallassa. Ebolan myötä myös Liberian ja Sierra Leonen riskitaso on noussut korkeaksi.

– Ulkoisista riskeistä suurimmat liittyvät turvallisuuteen ja luonnonolosuhteisiin. Sisäisissä riskeissä korostuvat varojen väärinkäytökset ja henkilöstön jaksaminen, sanoo Ville Lehtinen.

Koska riskit ovat suuria, analysoidaan ne usein ja kattavasti. Paikallistalalla kolme kertaa vuodessa laaditut riskiarviot käsitellään Ulkomaanavun johtoryhmässä, joka raportoi hallitukselle riskeistä ja toimista niiden hallitsemiseksi. Sisäinen tarkastus saa riskianalyytit käyttöönsä, ja hyödyntää niitä esimerkiksi työsuunnitelmansa pohjana.

– Lisäksi arvioin työkalun käyttöä, erityisesti kenttätöiden ja vuosisuunnittelun yhteydessä, ja annan suosituksia sen kehittämiseksi, Lehtinen toteaa.

Taloudfunktio johtaa strategiaa tukevaa varojen käyttöä

Säätiön asioita hoitaa ja sitä edustaa hallitus, joka vahvistaa strategian ja vuosittaiset toimintasuunnitelman ja talousarvion. Hallituksen nimittää kirkon ulkoasian neuvosto. Toiminnanjohtaja ja hänelle raportoiva johto ovat vastuussa strategian toteuttamisesta, tavoitteiden saavuttamisesta ja toiminnan tuloksellisuudesta.

– Taloustoimintojen päätehtävänä on johtaa strategiaa tukevaa tehokasta ja vastuullista varojen käyttöä. Toimin-

to vastaa globaalisti myös taloudellisten riskien hallinnasta ja sisäisestä valvonnasta, Ville Lehtinen sanoo.

Hallituksella laaja henkilökohtainen vastuu

– Sisäisen tarkastuksen nykymuotoinen toiminta alkoi vuonna 2011, sa-

maan aikaan hallituksen nimittämän tarkastusvaliokunnan kanssa. Säätiösä oli ollut sisäinen tarkastaja jo aikaisemmin, kertoo Lehtinen.

Hänen arvionsa mukaan Kirkon Ulkomaanavussa riippumattoman valvonnan merkitys korostuu, koska säätiölain mukaan hallituksen jäsenet

kantavat laajan henkilökohtaisen vastuun säätiön toiminnasta. Tarkastusvaliokunta ja sisäinen tarkastus auttavat hallitusta sen valvontatehtävissä, ja vahvistavat samalla operatiivista valvontaa.

Säätiön sisäinen tarkastus raportoi hallinnollisesti toiminnanjohtajalle ja

toiminnallisesti tarkastusvaliokunnalle, joka hyväksyy ja valvoo vuosisuunnitelman toteutumista.

– Rooli on määritelty säätiön työjärjestyksessä ja taloussäännössä. Toimintaohjeesta löytyvät tarkemmat määritelmät: tavoitteet, tehtävät, vastuut ja valtuudet. Ohjeessa kuvataan myös

tarkastuksen kohdealueet ja asiakkaille tuotetut palvelut.

Ammattistandardit ohjaavat työtä

Lehtinen arvioi, että sisäisen tarkastuksen vuosisuunnitelman mukaiset

tarkastukset ja muut hankkeet kattavat ammattistandardin mukaiset tehtävät. Esimerkiksi vuoden 2015 suunnitelmaan kuuluu hyvän hallintotavan varmistaminen, joka on osa standardia 2110 kuten myös johtaminen.

– Hyvä hallinto ei ole erillinen prosessi vaan sen muodostavat hallinnon

Uskontona humanitarismi

– **K**orruptio on suuri ongelma monissa maissa, joiden hädänalaisia autamme. Siksi se on haaste meillekin. Fyysisen turvallisuuden riskit – jopa hengenvaara – ovat todellisia, kun työtä tehdään matkustuskielossa olevilla kriisi- ja konfliktialueilla, sanoo Ville Lehtinen, joka vastaa Kirkon Ulkomaanavun sisäisestä tarkastuksesta.

Juuri nyt nuo pulmat tuntuvat kaukaisilta. Neuvotteluhuoneen ikkunat ulottuvat lattiasta kattoon, ja niistä avautuvat avarat näkymät siniselle Suomenlahdelle, taivasta kurottelevaan Uspenskin katedraaliin ja Katajanokan maailmanpyörään. Istumme lattiatasossa, matalilla ja pehmeillä sohvilla, jonka tynnyjen käsin kuvioidut päälliset ovat Lehtisen tuliaisia työmatkalta, Ammanin basaarista Jordaniasta.

– Tarkastusmatkoilla saa juoda maailman parasta kahvia, kertoo Lehtinen.

Muutoin arki ja työolot maailmalla ovat äärimmäisen kaukana kulmahuoneen leppoisasta turvasta.

Riskikartoituksen äärivaihtoehdot arkitodellisuutta

Viimeisen vuoden aikana Lehtinen on työskennellyt kahdeksassa maassa, jot-

ka kaikki sijoittuvat Transparency Internationalin 175 maata kattavassa julkisen sektorin korruptiota mittaavassa tutkimuksessa häntäpäähän. Hänen matkakalenteristaan löytyvät Jordania (sijalla 55), Kamputsea (156), Kenia (145), Keski-Afrikan tasavalta (150), Kongo (154), Libanon (136), Liberia (94) ja Myanmar (156). Tänä vuonna vuorossa ovat muun muassa Somalia (174) ja Etelä-Sudan (171).

– Koska toimimme köyhissä, poliittisesti epävakaisissa ja kehittyvissä valtioissa, ovat sekä riskien todennäköisyys että niiden vaikutukset suuria. Ebola, maanjäristykset, tulvat ja tsunamit sekä sota ovat arkitodellisuutta, eivät vain riskikartoituksen teoreettisia äärivaihtoehtoja.

Lehtisen arvion mukaan vaikein tilanne viime vuoden matkakohteista oli Keski-Afrikan tasavallassa, jonka levottomuuksissa kuoli vuonna 2013 arviolta 2 400 ihmistä. Tulevissa tarkastuskohteissa tilanne on vielä huonompi.

– Somaliassa kuolonuhreja oli 3 200, lisäksi siellä ei ole voimassa olevaa oikeusjärjestelmää. Etelä-Sudanin konfliktissa uhreja oli vähintään 50 000, mutta arvioita esitetty jopa 100 000 kuolonuhrista.

Hauras ympäristö haaste hallinnolle ja johtamiselle

Lehtinen pohtii toimintaympäristön ja kriisien vaikutusta organisaation yvään hallintoon ja johtamiseen.

– Kun ympäristö on hauras ja heikko, on organisaation oltava vahva ja stabiili: hyvä hallinto on välttämätöntä. Huoli fyysisestä turvallisuudesta ja henkisestä jaksamisesta kulkevat käsi kädessä. Ihminen, joka pelkää henkensä puolesta, ei pysty toimimaan tehokkaasti kovin pitkään.

Epävarmuutta on Lehtisen työssä pakko sietää sekä taloudellisissa että fyysisessä mielessä. Jos olot käyvät liian vaarallisiksi, kuten Syyriassa tällä hetkellä, voidaan joistakin kohteesta joutua jopa luopumaan.

– Syyriassa YK:n arvio noin neljän vuoden aikana kullekin on 220 000, ja lapsia on kuollut huhtikuuhun 2014 mennessä lähes 9 000. Kirkon Ulkomaan apu toimii pakolaisleireissä Syyrian naapurimaissa Jordaniassa ja Libanonissa, mutta Syyrian sisällä emme toimi.

Riskien hallintaa vaan ei niiden välttelyä

Riskienhallintaan kuuluu myös se, että joskus päälle puetaan luotiliivit ja kypärä kuten Somaliassa. Siellä Lehtinen matkusti kokeneen turvamiehen kanssa.

– We are in risk management business, we are not in risk avoidance business, hän lainaa matkakumppaniaan.

Silti Ville Lehtinen pitää työstään.

Eikä arvio perustu vain kahteen viime vuoteen vaan vuosikymmenen kokemukseen vastaavasta.

– Minulle tämä on Suomen paras työpaikka ja työ. Helpompaakin duunia voisi tehdä, mutta en tiedä, mikä olisi enemmän motivoivaa.

Toimitusjohtajuus vaihtui YK-pestiin

Lehtinen suoritti maisterin tutkintonsa Lontoossa, pääaineenaan kansainvälinen kauppa. Työskenneltyään valmistumisen jälkeen noin vuoden tutkimustehtävissä Lontoossa hän palasi kotimaahan. Kymmenen vuoden pesti Tavaratalo Lehtinen Oy:n palveluksessa huipentui toimitusjohtajan tehtäviin vuosina 2001–2005.

– Sitten oltiin tilanteessa, että aamalla yritti turhaan keksiä, miten pyörittäisi uuden idean kautta tämän homman tänään. Se johti siihen, että lähdin vuodeksi YK-tehtäviin Laosiin, ja sillä tiellä ollaan.

Irtiotto entisestä oli aikamoinen, sillä Laosin muuttivat myös kaksivuotias poika ja vaimo, joka työskenteli myös YK-tehtävissä. Laosin jälkeen seurasi työ Kambodžassa ja Vietnamin, kansainvälisen Global Fundin palveluksessa. Global Fund rahoittaa monien valtioiden AIDSin, tuberkuloosin ja malarianvastaista toimintaa.

– Local Fund Agent -koulutus Genevessä oli käytännönläheistä ja keskittyi väärinkäytöksiin, joihin myös työ painottui, sillä rahasto työskenteli hallitusten kanssa maissa, joissa korruptio-

riski on suuri. Vaikka työ oli haastavaa, se oli motivoivaa ja opettavaista.

Viimeiseksi ulkomaanvuodekseen Lehtinen palasi YK:n palvelukseen Thaimaan pääkaupunkiin Bangkokiin. Vuonna 2012 kotimaahan palasi perhe, joka oli matkan varrella kasvanut yhdellä lapsella.

Uran tähtihetkiä

YK:n ja Global Fundin kokemukset ovat antaneet hyvät eväät nykyiseen työhön, jonka Lehtinen aloitti vuonna 2013. Motivaation lähteet ovat säilyneet samoina.

– Tässä työssä tietää joka päivä, miksi tätä tekee. Omalla osaamispaketilla pystyy tekemään työtä, jolla on oikeasti vaikutusta ihmisten elämään. Kehitysmäihin jää jollakin tavalla koukkuun, pohtii Lehtinen.

Kehitysmäistä löytyvät myös tarkastajan uran tähtihetket.

– Työn tulokset ovat konkreettisia. Haitissa kävimme katsomassa maanjäristyksen jälkeen rakentamaamme koulua, jossa opiskeli noin 400 pikkutyttöä. Jokainen heistä tuli kiittämään ja halamaan, ja kertomaan kuinka onnellisia he olivat koulustaan. Kongossa taas tapasimme sodan jalkoihin jääneitä, äärimmäisiä raakuuksia kokeneita naisia, joita pystyimme auttamaan.

Eikö työ hädän, köyhyyden ja raakuuksien keskellä tee kyyniseksi?

– Minulla on ollut onni matkustaa aika lailla maailman ympäri. Muokalainen otetaan lämpimästi vastaan lähes kaikkialla. Maailmassa on käsittä-

– Ympäristön ollessa hauras ja heikko täytyy organisaation olla vahva ja stabiili: hyvä hallinto on välttämätöntä, korostaa Ville Lehtinen.

mätön määrä täysin pyyteettömästi toimivia ihmisiä, jotka haluavat auttaa ja vaikuttaa. Oma etuaan tavoittelevat ja järjestelmää hyväksikäyttävät ihmiset ovat hyvin pieni vähemmistö.

Rankasta työstä huolimatta tai ehkä pikemminkin sen takia Ville Lehtisen käsitys ihmisistä on hyvin positiivinen.

– Jos jonakin päivänä alkaisin ajatella jollakin muulla tavalla, minun täytyisi varmasti vaihtaa työtä.

– Olemme onnellisessa asemassa, koska varojen hankinnassa on onnistuttu vuosi vuodelta paremmin, Ville Lehtinen iloitsee.

ja toiminnan luotettavuus ja hyvä johtaminen. Toiminnan läpinäkyvyys, moitteeton varainhoito, resurssien käytön asianmukaisuus ja hyvä päätöksenteko ovat hyvää hallintoa kuten myös selkeät toimintaohjeet ja määräykset.

Tyypillinen tarkastuksen perusteella tehty kehittämissuositus koskeekin toimintaohjeiden noudattamista tai niiden parantamista.

– Toimintatapojen ja yhteisten pelisääntöjen kehittäminen ja jalkauttaminen on isossa roolissa sisäisen tarkastuksen tehtävissä. Myös ”soft-puoli” eli johtaminen ja työssä jaksaminen ovat hauraissa maissa ja haastavissa olosuhteissa tärkeällä sijalla tarkastustyössä.

Väärinkäytökset raportoidaan avoimesti

Kentän tarkastukset vievät suuren osan sisäisen tarkastuksen työajasta. Aluetoimistot, joita on kahdeksan, tarkastetaan kahden vuoden välein. Lisäksi vuosittain tehdään muutamia väärinkäytösepäilyjen tarkastuksia, joista raportoidaan julkisesti. Tämä ihmetyttää joskus ulkomaisia yhteistyötahoja.

– Jollei näissä oloissa ja maissa koskaan paljastu väärinkäytöksiä, kontrollit eivät toimi. Haluamme raportoida niistä avoimesti ja ensimmäisenä, vastaa Ville Lehtinen ihmettelijöille.

Hänen mukaansa väärinkäytöstarkastuksissa raskainta ovat työyhteisön pettymys ja järkytys.

– Arvostetun ja luotetun työtoverin paljastuminen petturiksi on yksi pahimmista asioista, jota arvopohjaisessa työssä voi kohdata. Myös pelko turvallisuudesta syö henkilöstön voimavaroja, erityisesti jos johtamisessa on puutteita. Johtamisen puutteiden taustalla saattaa taas olla johdon väsyminen vaikeissa oloissa.

Tarkastuksilla käydäänkin aina läpi sekä varojen käyttö että johtaminen. Kenttähaastattelut ovat asiakirjojen ohella tärkeä informaation lähde.

Aktiivinen tarkastusvaliokunta

Lehtinen on tyytyväinen yhteistyöhön tarkastusvaliokunnan ja tilintarkastajien kanssa. Sisäinen tarkastaja toimii valiokunnan sihteerinä, mutta yhteydenpidon Patentti- ja rekisterihallitukseen hoitaa säätiön lakimies.

– Meillä on aktiivinen, kokenut ja osaava tarkastusvaliokunta, joka koontui viime vuonna kuudesti eli kaksi kertaa säännömukaisen määrän. Valiokunta koordinoi sisäisen ja ulkoisen tarkastuksen työtä. Tarkastusraportit jaetaan puolin ja toisin.

Tilintarkastajilla on Kirkon Ulkomaanavussa iso rooli, sillä tavanomaisen tarkastuksen lisäksi kaikki yksittäiset hankkeet, joita on samaan aikaan käynnissä yli sata, tarkastetaan vuosittain.

– Yksittäinen hanke saattaa olla yhteistyökumppanille niin pieni, ettei se ylitä tarkastuskynnystä heidän tilintarkastuksessaan. Siksi Ulkomaanavun rahoittamat projektit tarkastetaan erikseen agreed-upon procedures (AUP)-tarkastuksissa eri rahoittajiemme vaatimusten mukaisesti, Lehtinen täsmentää.

Rahoittajille raportoidaan varojenkäytöstä

– Kirkon Ulkomaanavun tulot koostuvat ulkoministeriön tuesta, Kirkon ja seurakuntien tuesta, yksityisten henkilöiden, yhteisöjen ja yritysten lahjoituksista sekä kansainvälisestä rahoituksesta, joka tarkoittaa esimerkiksi EU:n tai erilaisten kansainvälisten organisaatioiden myöntämää rahoitusta, Lehtinen toteaa.

Säätiö kertoo toimivansa rahoittajien suuntaan sitoutuneesti ja vastuullisesti sekä noudattavansa European Fundraising Association:in luomia lahjoittamisen eettisiä standardeja.

– Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että suurimmille rahoittajille raportoidaan säännöllisesti varojen käytöstä ja hankkeiden toteutumisesta. Yksityisten lahjoittajien käytettävissä taas ovat tilinpäätöstiedot säätiön kotisivuilla. Lisäksi hankkeista kerrotaan vuosikertomuksessa ja kotisivuillamme.

Sijoitustoiminnan rooli vähäinen

Sijoitustoiminnan rooli on säätiössä vähäinen, sillä voittoa tavoittelematon organisaatio ei kerää pääomia vaan käyttää ne avustustyöhön. Jos varoja saadaan pidemmälle aikavälille, ne sijoitetaan joko korkoa tuottaville tileille tai korkorahastoon.

– Vaikka Kirkon Ulkomaanavussa seurataan varainhankinnan tuottoja vuositasolla, merkittävämpänä nähdään toiminnan vuosittainen toteutuma.

Vuoden 2014 toiminnan toteutuma oli noin 34 miljoonaa euroa. Yleiskulujen osuus tästä on vielä vahvistamatta, mutta vuonna 2013 järjestö käytti toteutumasta avustustyöhön 81 prosenttia ja yleiskulut veivät 19 prosenttia. Kulujen jakauma on pysynyt vastaavalla tasolla jo useita vuosia.

– Olemme sikäli onnellisessa asemassa, että olemme onnistuneet varojen hankinnassa vuosi vuodelta paremmin – töitä on kyllä tehty. Kansainvälisen rahoituksen käyttöä voi rajoittaa omarahoitusosuuden saatavuus. □

Kepillä vai porkkanalla julkistalous tasapainoon?

SSS-ryhmän johdolla valmisteltu hallitusohjelma valmistui kesäkuun kynnyksellä kahden ja puolen viikon väynnön päätteeksi. Hallituksen tavoitteena on nostaa Suomen talous kestävän kasvun ja kohenevan työllisyyden uralle. Tässä tavoitteessa on

myös pakko onnistua.

Hyvä asia on se, että hallitusohjelman mukaan julkisen talouden tasapainottaminen käynnistetään välittömästi. Suomen talouden perimmäiset ongelmat ovat rakenteellisia, mistä heikko kasvu ja korkea työttömyys johtuvat. Hallitus lupaa toteuttaa rakenteellisia uudistuksia, jotka edistävät työllisyyttä, yrittäjyyttä ja talouskasvua.

Hallituksen talousohjelman mukaan velkaantumisen suhteessa bruttokansantuotteeseen pyritään taittamaan vaalikauden loppuun mennessä ja velaksi eläminen lopetetaan vuonna 2021. Kaikki varsin perusteltuja tavoitteita. Hyvää on myös se, että lähivuosien tasapainotus on tarkoitus tehdä julkisia menoja vähentämällä eikä juurikaan veroja korottamalla. Hallitus lupaa säilyttää kokonaisveroasteen ennallaan.

Hallituskaudelle sovitut 4 miljardin euron tasapainotustoimet julkiseen talouteen riittävät todennäköisesti pysäyttämään velkasuhteen kasvun. Toimet ovat riittäviä, jotta Suomen korkea luottokelpoisuus ja pääsy edullisille valtionlainamarkkinoille säilyvät lähivuosina. Hallitus on linjannut pitkän aikavälin rakenneuudistuksia, mutta niillä tavoiteltavien säästöjen toteutuminen riippuu tulevista päätöksistä. Lisäksi useita hankkeita jää selvitysten varaan.

Työn verotusta hallitus lupaa keventää valitettavasti vain noin 450 miljoonalla eurolla. Kevennys toteutetaan työtulovähennystä kasvattamalla ja keskituloisen palkansaajan nettotulot lisääntyvät vaivaisella 16 eurolla kuukaudessa. Olisi tarvittu huomattavasti rohkeampi verokevennys. Hallitusohjelmasta poiketen suuruusluokan pitäisi olla vaalikaudelle noin 4 miljardia euroa.

Tämä kevennys työn verotukseen olisi tuntuva, muttei mahdollon urakka. Mittaluokkaa voi suhteuttaa siihen, että vuosina 2011–2015 veroja ja maksuja on korotettu yhteenlaskettuna enemmän.

Myönteistä on kuitenkin se, että hallitus varautuu ansiotuloverotuksen merkittäviin, liki miljardin, lisäkevennyksiin yhteiskuntasopimuksen ja maltillisten, työllisyyttä ja kilpailukykyä parantavien palkkaratkaisujen tukemiseksi. Ansiotuloverotuksen mahdollinen lisäkevennys koski

si tuolloin kaikkia tuloluokkia.

Työn verotuksen keventäminen rahoitetaan pääosin haittaveroja korottamalla. Tupakkaveroa ja jäteveroa korotetaan. Asuntolainojen korkovähennys pienenee nopeutetussa aikataulussa siten, että vähennyskelpoinen osuus on 25 prosenttia vuonna 2019. Kiinteistöverojen ala- ja ylärajoja korotetaan maltillisesti.

Myönteistä on se, että yhteisöverokanta pidetään kilpailukykyisenä suhteessa kilpailijamaihin. Verotuksen ennakoitavuutta ja oikeusvarmuutta luvataan myös parantaa. Yrittäjyyttä pyritään edistämään ottamalla käyttöön pienyrityksille kohdennettu erityinen yrittäjävähennys. Yritysverotuksen tulolähdejaosta päästään myös vihdoon eroon.

Huolestuttavaa on kuitenkin se, että yritysverotuksen veropohjaa on tarkoitus laajentaa 150 miljoonalla eurolla. Mitä tämä sitten tarkoittaa, jää nähtäväksi. Veikkaan, että yritysten korkovähennysoikeuteen kohdistetaan lisäleikkauksia.

Hallitusohjelman mukaan osa mahdollisista veromuutoksista alistettiin jatkoselvittelyn kohteeksi. Kohteita ovat mm. tulossidonnainen varausjärjestelmä, pääomatuloverotus sekä omaisuuden ja eri sijoitusmuotojen verokohtelu. Lopputulos voi olla sekä hyvää että huonoa.

Hallitusohjelman verolinjausten kanssa voidaan elää. Loppunäytelmä nähdään vasta ohjelmassa mainitun yhteiskuntasopimuksen kohtalon selvittyä, jolloin tiedetään, tuleeko keppiä vai porkkanaa. □

TERO HONKAVAARA

”
OLISI TARVITTU HUOMATTAVASTI ROHKEAMPI VEROKEVENNYS ANSIOTULOIHIN.

Uuden hallituksen verolinjaukset

Uusi hallitus julkaisi ohjelmansa 27.5.2015. Hallitusohjelmassa luvataan, että kokonaisveroaste ei tällä vaalikaudella nouse. Hallitus lupaa myös pitää yhteisöverokannan (tällä hetkellä 20 %) kilpailukykyisellä tasolla. Verotukseen liittyvien muutosten aikataulu on toistaiseksi avoin, ja ensimmäiset päätökset toimenpiteistä tehdään budjettiriihessä elokuussa, jolloin täsmenyy, mitkä yksityishenkilöitä ja yrittäjiä koskevista muutoksista toteutetaan vuonna 2016.

VEROHALLINNON UUSIA OHJEITA, PÄÄTÖKSIÄ JA KANNANOTTOJA

Tuloverotus

- Verotettavan tulon laskeminen henkilöverotuksessa (26.3.2015)
- Lapsivähennys (26.3.2015).

Arvonlisäverotus

- Terveys- ja sairaanhoidon arvonlisäverotus (11.5.2015)
- KHO:n päätös 31.12.2013 T 4119: lehden valmistustyön myynnin arvonlisäverotus (6.5.2015)
- Tilattujen sanoma- ja aikakauslehtien arvonlisäverotus (6.5.2015)
- Arvonlisäveron erityisjärjestelmä (2.4.2015).

Muuta

- Kiinteistöverolain soveltamisohje (26.5.2015)
- Verohallinnon päätös perintö- ja lahjaverotusta varten annettavista tiedoista (30.4.2015)
- Verohallinnon ohje Suomen ja Yhdysvaltain välistä verotustietojen vaihtoa koskevan FATCA-sopimuksen soveltamiseksi (16.4.2015).

Yksityishenkilöitä / yrittäjiä koskevat muutokset

- Otetaan käyttöön 5 % yrittäjävähennys liikkeen- ja ammatinharjoittajille, maa-, metsä- ja porotalouden harjoittajille sekä elinkeino- ja verotusyhtymille.
- Edistetään sukupolvenvaihdoksia perintöveroa keventäen ja arvioidaan muut kehittämistarpeet.
- Muutetaan omaisuuden luovutuksessa syntynyt tappio vähennyskelpoiseksi pääomatuloista tietyin rajoituksin.
- Muutetaan osakkeiden luovutusvoittoveroa ja tuloverotusta siten, että listaamattomien työnantajayhtiöiden osakkeiden tai osakeoptioiden luovuttaminen avainhenkilöille on tietyin reunaehdoin mahdollista pääomasijoittajaa alemmalla arvostuksella ilman veroseuraamuksia.
- Yksityishenkilöiden korkeakouluille annettavien lahjoitusten verovähennysoikeus 500 000 euroon asti, lahjoituksen alaraja 850 euroa.

Yhteisöjä koskevat muutokset

- Muutetaan tappioiden vähentämisoikeutta siten, että tulolähteen tappiot voi osakeyhtiössä vähentää muiden tulolähteiden tulosta.
- Otetaan käyttöön pienten yritysten maksuperusteinen arvonlisäveron tilitys.
- Poistetaan varainsiirtovero tilanteissa, joissa liikkeen- tai ammatinharjoittaja tai maa- ja metsätaloudenharjoittaja siirtää omaisuutta henkilö- tai osakeyhtiöön yritysmuodon muutoksessa. Vero-osasto selvittää neutraliteetin vaatimukset.
- Tiivistetään yritysveropohjaa ja torjutaan harmaata taloutta aktiivisesti kansainvälinen toimintaympäristö ja Suomen kilpailukyky huomioiden. Tavoitteena + 150 milj. euron verotuottojen lisäys.

Muita toimenpiteitä

- Verotuksen painopistettä siirretään työn ja yrittämisen verotuksesta erityisesti haittaverotukseen.
- Korotetaan maltillisesti kiinteistöveron ala- ja ylärajoja.
- Otetaan käyttöön määräaikainen aktiivinen katuminen valtiovarainministeriön valmistelun pohjalta.

KUVA: MphotoStock

Lisäksi esitetään seuraavia jatkotoimia:

- Selvitetään yrityksen verotettavasta tulosta tehtävä vaara investointien edistämiseksi.
- Selvitetään pörssilistautumisten edistämiseksi First North -kauppapaikalle listautuville yrityksille mahdollisuus säilyttää osinkoverotuksessa listaamattomien yhtiöiden verotuksellinen asema.
- Selvitetään pienten osinkotulojen verovapaus 500 euroon asti.
- Tehdään selvitys pääomatuloverotuksesta, omaisuuden

verotuksesta sekä eri sijoitusmuotojen verokohtelusta vaalikauden aikana.

- Selvitetään tekijänoikeustulojen ohjaamisen tekeminen yritykseen verotuksellisesti kannustavammaksi.
- Selvitetään säätiöiden ja yhdistysten verokohtelu.
- Vaikutetaan EU:ssa, jotta arvonlisäverodirektiivi mahdollistaisi alennetun verokannan soveltamisen myös digitaalisiin sisältöihin.

Näiden toimenpiteiden toteutuksesta, sisällöstä ja aikataulusta ei ole vielä varmuutta.

Miksi tarvitsemme oman standardin pienten yritysten tilintarkastukseen?

ISA-standardien suhteellista soveltamista koskevan käyttökelpoisen ohjeistuksen puuttuessa pohjoismaiset tilintarkastajat valmistelevat pk-yritysten tilintarkastukseen omaa kansallista standardia. Sen rakenne pohjautuu yhteen standardiin, joka kattaa nykyaikaisen prosessinäkemyksen riskilähtöisestä tilintarkastuksesta.

TAPANI VUOPALA

Tilintarkastuksen onnistuminen on kyseenalaistettu sidosryhmien keskuudessa, kun yhteiskunnan ja entistä useammin myös omistajien näkökulmasta yritysten ja yhteisöjen taloudellinen raportointi tai tilintarkastus eivät ole oikea-aikaisesti kyenneet tunnistamaan merkittäviä yritystoiminnassa realisoituneita riskejä. Riskit ovat nähdäkseni toteutuneet niin suurissa kuin pienissä yrityksissä, vaikkakin pienessä yrityksessä toteutuva riski jääkin vaikutuksiltaan usein paikalliseksi. Tilintarkastuksen odotuskuilua halutaan kaventaa kehittämällä tilintarkastuksen sääntelyä. Tästä vuonna 2014 hyväksytty tilintarkastusdirektiivi ja siihen liittyvä asetus ovat hyviä esimerkkejä.

Pk-yritysten tarkastukseen tarvitaan uusia ratkaisuja

Tilintarkastajien ammattikunta on mm. IFAC:n toimesta kiinnittänyt globaalisti huomiota mm. seuraaviin seikkoihin, joilla arvioidaan olevan merkittävää tilintarkastusalaa koskevan luotamuksen palauttamisessa:

- kansainvälisten tilintarkastusstandardien (International Standards of Auditing, ISA) uudistaminen ja standardeja säättävän toimielimen hallinto
- ulkoisen, ammattikunnasta riippumattoman tilintarkastuksen valvonnan järjestäminen
- tilintarkastuksen eettisen ohjeistuksen laatiminen
- rahanpesun vastaisten toimien edistäminen
- talouden raportointiin liittyvän informaation laadun parantaminen (International Financial Reporting Standards, IFRS)
- hyvän hallintotavan kehittämishankkeet ja parhaiden käytäntöjen tunnistaminen
- tilintarkastajien osaamisen jatkuvan ylläpitoon liittyvät hankkeet. →

Miksi edellä luetellut toimenpiteet eivät kuitenkaan riitä?

Haasteelliseksi on osoittautumassa erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten tilintarkastusta koskeva viranomaisvalvonta. Myös pk-yritysten tilintarkastusta koskeva laadunvarmistus pohjautuu käytännössä sellaisiin kansainvälisiin tilintarkastusstandardeihin, joiden soveltaminen on ensisijaisesti tarkoitettu suurten, globaalien ja aktiivisesti pääomamarkkinoilla toimivien ns. yleisen edun kannalta merkittävien yhteisöjen taloudellisen tiedon varmentamiseen.

Kansainvälisten tilintarkastusstandardien mm. yksityiskohtaiset dokumentointia koskevat velvoitteet ovat pienten ja keskisuurten yritysten tilintarkastuksissa todennäköisesti enemmän laimentamassa kuin kaventamassa tilintarkastukseen liittyvää odotuskulua. Yhä useampi tilintarkastusalalla toimiva niin Suomessa kuin useassa muussakin maassa on kiinnittänyt huomiota tarpeeseen löytää uusia ratkaisuja pienten ja keskisuurten yritysten ja yhteisöjen tilintarkastukseen.

Käyttökelpoiset tulkinat ISA:n suhteellisesta soveltamisesta puuttuvat

Tilintarkastaja on perinteisesti nähty meillä myös moniosaajana, jonka tehtävänä on ollut tilintarkastustoimeksiantoon sisältyvän valvontatyön ohella tarjota pienille ja keskisuurille yrityksille ja yhteisöille asiantuntija-apua yritystoimintaan liittyvissä kysymyksissä. Tilintarkastuksen kansallisesa sääntelyssä noudatettavien periaatteiden ja käytäntöjen tulisikin perustua sellaiseen harkintaan, että tilintarkastuksen houkuttelevuus monipuolisena palveluammattina säilyy vähintäänkin nykytasolla.

Tilintarkastusta koskevan EU-sääntelyn (tilintarkastusdirektiivi ja -asetus) tiukentuvien suuntaviivojen ja kannanottojen selvittyä pohjoismaiset tilintarkastajayhdistykset käynnistävät yhteisen keskustelun direktiivin

ja asetuksen vaikutuksista pienten ja keskisuurten yritysten tilintarkastukseen. Pohjoismaisen Tilintarkastajaliiton (Nordiska Revisorsförbundet) tehtäväksi annettiin valmistella pk-yritysten tilintarkastuksiin nykyisiä ISA-standardeja paremmin soveltuva erillinen standardi sen jälkeen, kun yhteisesti oli todettu, että saatavilla ei ole käyttökelpoisia tulkintoja kansainvälisten tilintarkastusstandardien skaalautuvuudesta ja suhteellisesta soveltamisesta.

Tärkeänä motivoijana hankkeelle on myös ollut mm. IAASB:n puheenjohtajalta professori **Arnold Schileriltä** saatu positiivinen kannustus tuottaa pohjoismaisella tasolla näkemystä tästä asiasta.

Tilintarkastuksesta pk-yrityksessä

Tilintarkastuspalvelun kysyntä pohjautuu yleisesti ottaen tarpeeseen saada luotettavaa ja riippumatonta informaatiota päätöksentekoa varten. Virheellinen taloudellinen informaatio voi johtaa esimerkiksi korkeampaan rahoituskustannukseen.

Yleisesti EU:n alueella ja muualla maailmassa pienet ja keskisuuret yritykset ovat vapautettuja lakisääteisestä tilintarkastuksesta. Tilintarkastuksen kustannus on yleisesti ottaen arvioitu korkeammaksi kuin tarkastuksen tuottama taloudellinen hyöty, joka voitaisiin saada alentuneina rahoituskustannuksina.

Pohjoismaissa on edellä kuvatusta poiketen pidetty kiinni suhteellisen laajasta yrityksiä ja yhteisöjä koskevasta lakisääteisestä tilintarkastusvelvollisuudesta. Lakisääteinen tilintarkastus on nähty yhtenä keskeisenä toimintona, jolla pyritään mm. varmentamaan yritysten tilinpäätösten luotettavuutta. Yhteiskunnan näkökulmasta lakisääteinen tilintarkastus on ollut kustannustehokas funktio, jonka ansioita esimerkiksi vero- ja muiden viranomaisten resursseja on voitu vapauttaa muuhun toimintaan.

Onko mahdollista keventää audit-is-audit -periaatteella?

Edesmennyt professori **Edward Andersson** totesi vuonna 2010 TEM:n julkaisussa ”Tilintarkastajajärjestelmän uudistaminen – selvitysmiehen raportti” koskien tilintarkastajajärjestelmän uudistamista, että ”jos tilintarkastusvelvollisuuden alarajaa ei nosteta, on silti syytä pohtia kysymystä, onko mahdollista keventää tilintarkastusta niiden yritysten kohdalla, joilla on tilintarkastusvelvollisuus vain Suomen lain, muttei EU-direktiivin mukaan”.

Tilintarkastuksen keventämisellä Andersson ei käsitykseni mukaan kuitenkaan tarkoittanut mahdollisuutta esimerkiksi ns. review-tasaisen tarkastuksen suorittamiseen vaan hänen lähtökohtansa mitä ilmeisemmin oli tunnustettu periaate ”an audit is an audit”. Tilintarkastusdirektiivin lähtökohtana on edelleenkin sama periaate siten, että myös jäsenvaltioissa ns. vapaaehtoiset tilintarkastukset tulee suorittaa noudattaen direktiivissä mainittuja standardeja ja periaatteita.

Pohjoismainen pienten ja keskisuurten yritysten ja yhteisöjen kansallista tilintarkastusstandardia valmisteleva työryhmä on pitänyt yhtenä lähtökohdana laajan tilintarkastusvelvollisuuden säilyttämistä. Työryhmäkeskusteluissa on päädytty siihen, että pienten ja keskisuurten yritysten ja yhteisöjen tilintarkastuksen tulee pohjautua kokeneen tilintarkastajan suorittamaan ammatilliseen harkintaan ja siltä pohjalta suoritettavaan tarkastustyöhön.

Tilintarkastuksen keventäminen on työryhmän käsityksen mukaan mahdollista toteuttaa ”tekemällä tilintarkastuksesta jälleen hauskaa”, ts. suuntaamalla tarkastustoimenpiteet olennaisuuden ja suhteellisen riskin näkökulmasta oikein.

Tilintarkastusrajat ja sovellettavat standardit uusien direktiivien valossa

Euroopan Unionin vuonna 2013 hyväksymässä tilinpäätösdirektiivissä

lakisääteiselle tilintarkastukselle asetut toimittamisvelvollisuuden alarajat poikkeavat huomattavasti pohjoismaisista tilintarkastusvelvollisuuden alarajoista. Suomen kansallisessa lainsäädännössä esitetään, että pienen yrityksen ylärajat tulevat olemaan liikevaihdon osalta 12 miljoonaa euroa, taseen loppusumma 6 miljoonaa euroa ja 50 henkilöä. Meillä kansallisesti on säädetty, että tilintarkastusta koskevat kynnysarvot ovat 0,2 milj. euron liikevaihto, taseen loppusumma 0,1 milj. euroa ja 3 henkilöä.

EU:n hyväksymismekanismi ISA-standardeille puuttuu

Vuonna 2014 hyväksytty tilintarkastusdirektiivi pitää yhtenä lähtökohtanaan, että lakisääteinen tilintarkastus pohjautuu käytännössä EU:n hyväksyntään ISA-standardeihin. EU-tasoisesti hyväksytyt kansainväliset tilintarkastusstandardit ei ole olemassa, vaikka direktiivissä johdonmukaisesti viitataan IAASB:n hyväksymiin kansainvälisiin tilintarkastusstandardeihin (ISA).

Pohjoismainen työryhmä on tunnistanut, että lainsäädännöllisesti pienten yritysten tilintarkastukseen soveltuva oma tilintarkastusstandardi on ns. kansallinen standardi, ts. heti, kun EU:ssa on yhteisesti hyväksytyt ISA-standardit, lakkaa kaikkien kansallisesti annettujen tilintarkastusstandardien soveltaminen osana hyvää tilintarkastustapaa. Tällä hetkellä tiedossa ei ole, missä aikataulussa komissio mahdollisesti on käynnistämässä ISA-standarden hyväksymismenettelyä.

Voimassa olevien normien näkökulmasta valtaosa, ehkäpä yli 98 % Suomessa toimivista yrityksistä, on ns. pieniä yrityksiä. Tilinpäätösdirektiivi pitää yhtenä lähtökohtanaan sitä, että pienet yritykset on kokonaan vapautettu lakisääteisestä tilintarkastuksesta, ellei kansallinen lainsäädäntö tai yhtiöjärjestys edellytä ns. vapaaehtoista tilintarkastusta. Kansallisesti voitaneen arvioida, että Suomen lainsäädäntöön

ei välittömästi olla sisällyttämässä tilinpäätösdirektiivin mukaisia tilintarkastusvelvollisuuden alarajoja.

Kun ISA-standarden soveltaminen mm. tilintarkastusvelvollisten yritysten ja yhteisöjen pienen koon takia on osoittautunut haasteelliseksi, on tärkeä selvittää, mitä kansallisia vaihtoehtoja on olemassa järkevällä tavalla toteutettuna, laadultaan korkeatasoisen ja kuitenkin kustannuksiltaan kohtuullisen tilintarkastuksen toimittamiseksi pienille yrityksille ja yhteisöille.

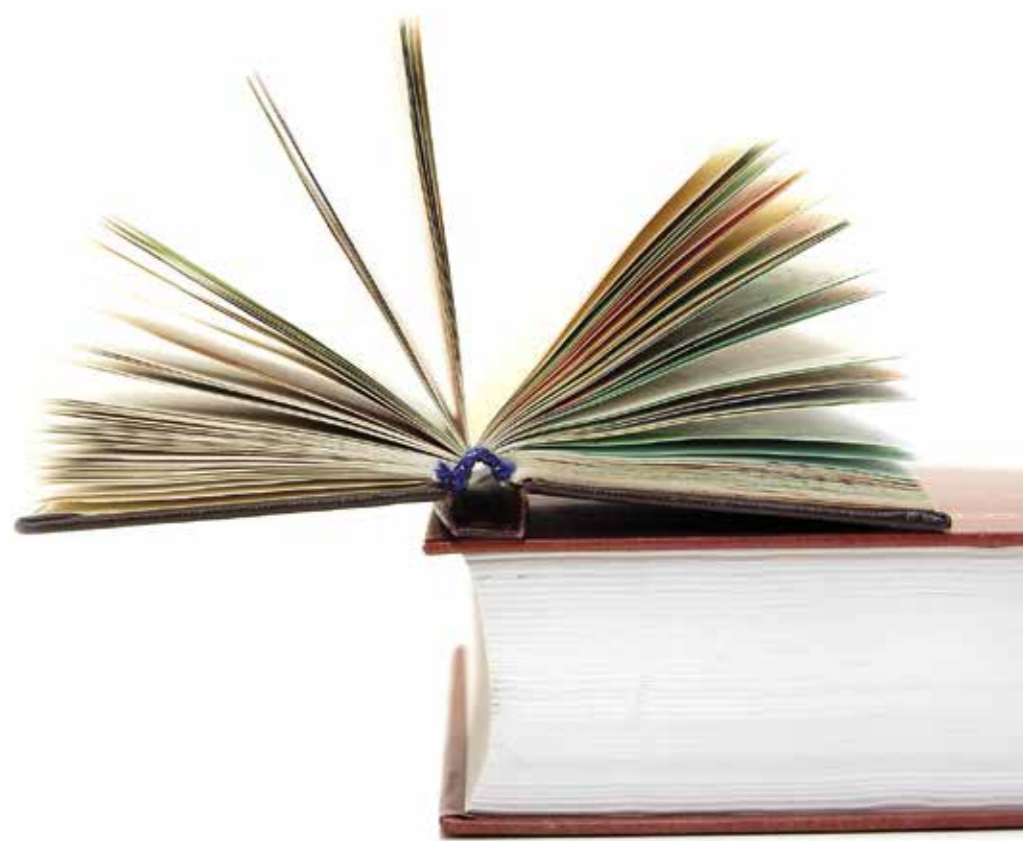
Tilintarkastuspalvelujen jatkuvuuden turvaaminen pk-yhtiöissä

Pohjoismaiset tilintarkastajayhdistykset ovat arvioineet, että EU:ssa hyväksytyjen kansainvälisten tilintarkastusstandardien puuttuessa pienten ja keskisuurten yritysten lakisääteisen tilintarkastuksen tulisi pohjautua kansalliseen hyvään tilintarkastustapaan.

Mikäli pohjoismainen tilintarkastusstandardi saa taakseen ns. kentän hyväksynnän, voidaan olettaa, että standardista tulee yksi hyvän tilintarkastustavan lähde.

Standardihankkeella tavoitellaan ennen muuta jatkuvuutta tilintarkastuspalveluille pk-kentässä. Mutta ennen kaikkea Pohjoismaisen Tilintarkastajaliiton valmistelema pk-standardi on nähtävä tilintarkastajien ammattikunnan yhteisenä avauksena, jolla pyritään luomaan edellytykset taloudellisen raportoinnin laadukkaaseen varmennukseen myös pienissä ja keskisuurissa yhtiöissä.

Pienten yritysten tilintarkastusstandardin – **Standard for Audits of Small Entities (SASE)** – tulisi siis aluksi saavuttaa asema yhtenä hyväksyttynä hyvän tilintarkastustavan lähteenä, kun viranomaisen tai muut tilintarkastusvalvontaa suorittavat tahot arvioivat tilintarkastuksen laatua ja tilintarkastajan toimintaa. Toiseksi SASE-standardin →

Pohjoismaisen tilintarkastusstandardin rakenne

Pohjoismainen tilintarkastusstandardi SASE (Standard for Audit of Small Enterprises) koostuu kuudesta luvusta:

- I Riippumattoman tilintarkastajan yleiset tavoitteet
- II Tilintarkastustoimeksiannon hyväksyminen ja toimeksiannon jatkaminen
- III Suunnittelu
- IV Riskien arviointi
- V Tilintarkastajan toimenpiteet arvioituihin riskeihin vastaamiseksi
- VI Johtopäätökset ja raportointi

Standardin ensimmäisessä luvussa on esitetty ammatillista skeptisyyttä ja harkintaa koskevat vaatimukset sekä muut yleiset vaatimukset tilintarkastajalle kuten laadunvalvontaan liittyvät asiat, tilintarkastusevidenssiä ja dokumentointia koskevat keskeiset vaatimukset ja lähtökohdat. Lisäksi ensimmäisessä luvussa on käsitelty kysymystä tilintarkastajan kannanottojen esittämisestä hallintoelinten jäsenille.

Luvut 2 ja 3 käsittelevät tilintarkastustoimeksiannon hallintoon ja tilintarkastuksen suunnitteluun liittyvät asioita.

Keskeisiä kysymyksiä ovat luonnollisesti tilintarkastustoimeksiannon hyväksymiseen liittyvät asiat ja tilintarkastuksen laajuus sekä olennaisuuteen liittyvät asiat.

Pohjoismaisen tilintarkastusstandardin eräänä lähtökohdaksi pidetään kansalliseen lainsäädäntöön liittyvien säännösten ja määräysten soveltamista, kun kysymyksessä on esimerkiksi toimeksiantoon liittyvät vastuut ja roolit eri osapuolten kesken.

Olennaisuuden määrittelystä työryhmässä on keskusteltu runsaasti. Tämänhetkinen lähtökohdaksi olennaisuuden määrittelyyn on se, että olennaisuus voidaan määrittellä tilinpäätöksestä yhtenä lukuna.

Luvussa 4 ”Riskien arviointi” on kuvattu keskeiset riskien arviointiin liittyvät lähtökohdat ja toimenpiteet. SASE-standardi korostaa keskeisesti tarkastuskohteen liiketoiminnan ymmärtämistä sekä olennaisen virheen mahdollisuuden tunnistamista ja arvioimista.

Tilintarkastajan toimet liittyen arvioituihin riskeihin on selostettu luvussa 5.

Luku 6 käsittelee tilintarkastajan kannanottoja ja raportointia.

tulisi saavuttaa asema, jossa sen katsotaan olevan yhteensopiva ISA-normiston kanssa (ISA-compatible). Sen saavuttamiseksi pohjoismainen työryhmä on antanut ulkopuolisille tahoille toimeksiannon arvioida SASE-standardiluonnosta suhteessa ISA-standardissa esitettyihin pakollisiin vaatimuksiin.

Kansainvälisiä standardeja

Tilintarkastusstandardeista tunnetuimpia ovat

- AICPA:n julkaisemat tilintarkastusstandardit (AICPA Auditing Standards) koskien Yhdysvalloissa toimivia tilintarkastajia, jotka tarkastavat yksityisiä, ei-listattuja yhtiöitä
- IAASB:n (IFAC) julkaisemat kan-

sainväliset tilintarkastusstandardit (ISA), joiden tavoitteena on yhtenäistää eri maissa noudatettavaa tilintarkastustapaa mm. siten, että IFAC:n jäsenenä olevat kansalliset tilintarkastajayhdistykset suosittavat ISA-standardien soveltamista

- PCAOB:n julkaisemat tilintarkastusstandardit, jotka koskevat Yhdysvalloissa listattujen julkisten yhtiöiden tilintarkastusta.

Näiden standardien lisäksi on olemassa koko joukko eri maiden tilintarkastajayhdistysten tai muiden toimielinten laatimia ja hyväksymiä tilintarkastusstandardeja, joita sovelletaan mm. EU:n alueella suoritettavissa tilintarkastuksissa.

SASE-standardin pääkohdat

Pohjoismaisen tilintarkastusstandardin kehittäminen pohjautuu NRF:n työryhmässä muodostuneeseen näkemykseen siitä, mitä toimenpiteitä pienen ja keski-suuren tilintarkastuksen tulisi sisältää. Keskeisimmiksi lähtökohdiksi nousivat liiketoiminnan ymmärtäminen, vastuullisen tilintarkastajan suorittama ammatillinen harkinta ja riskin käsite sekä luonnollisesti johtopäätösten ja kannanottojen perustaksi tarvittavan tilintarkastusevidenssin laatu ja määrä.

Pienten ja keski suurten yritysten tilintarkastuksesta annettava tilintarkastajan raportti nimettiin tilintarkastuskertomukseksi, joka sisältää positiivisen lausunnon tilintarkastuksen kohde-teena olevasta yrityksestä tai muusta

yhteisöstä. Pohjoismainen työryhmä on arvioinut, että SASE-standardi todennäköisesti tulee nostamaan nykyisestä pienten ja keski suurten yritysten tilintarkastuksen laatua.

Pohjoismaisen työryhmän kannanotot ovat siten varsin samanlaiset kuin professori Anderssonin vuonna 2010 esittämät näkemykset. Tilintarkastuksen ”keventäminen” ei tarkoita siirtymistä review-tyyppiseen raportointiin vaan yleisenä lähtökohdaksi on audit is an audit -periaatteesta kiinni pitäminen. Pohjoismainen työryhmä on arvioinut, että SASE-standardi todennäköisesti tulee nostamaan nykyisestä tilintarkastuksen laatua.

Pohjoismaisen tilintarkastusstandardin keskeisiin periaatteisiin kuuluvat ammatillisen harkinnan ohella pyrkimys kohtuulliseen varmuuteen, tilintarkastusriskin huomioon ottaminen, olennaisuus ja tarkoitukseen soveltuvan riittävän evidenssin hankinta. Näiden periaatteiden valossa esitys pohjoismaiseksi standardiksi ei siten eroa muista tilintarkastusalan keskeisistä standardeista kuten ISA, US GAAS, PCAOB jne.

Moderni prosessinäkemyksellä riskilähtöisestä tarkastuksesta

Tilintarkastusstandardin rakenne pohjautuu yhteen standardiin, joka kattaa nykyaikaisen prosessinäkemyksen riskilähtöisestä tilintarkastuksesta. Standardi on muotoiltu siten, että pakollisiksi vaatimuksiksi on kirjoitettu vain sellaiset asiat, jotka tähtäävät tilintarkastuksen korkeaan laatuun.

Keskeistä on ymmärtää ja dokumentoida kaikki toimenpiteet, jotka toteutetaan pohjautuen vastuullisen tilintarkastajan ammatilliseen harkintaan. Tärkeää standardin soveltamisessa tulee olemaan nimenomaisesti vastuullisen tilintarkastajan ammatillisesta harkinnasta johtuvien kannanottojen dokumentointi.

Standardin lähtökohdiksi on myös määritelty alan keskeiset eettiset vaatimukset ja ISQC 1 -standardin sisältö. SASE-standardin terminologia ja sanas-

to noudattavat yleisesti eri tilintarkastusstandardeissa käytettyjä vakiintuneita termejä ja käsitteitä. Työryhmässä on arvioitu, että oman terminologian kehittäminen aiheuttaisi sekaannusta verrattuna siihen, että termistö on yhteneväinen muiden alaa koskevien standardien kanssa.

Sisäisen valvonnan näkökulmasta SASE-standardin eräänä lähtökohdaksi on ollut oletus, että pienet ja keski suuret yritykset ovat useimmissa tapauksissa yhden henkilön tai lukumäärältään erittäin rajoitetun joukon omistamia yrityksiä. Johto/omistaja yhtäältä käytännössä valvoo päivittäin kaikkea toimintaa ja varojen käyttöä, mutta yhtäällä johdolla/omistajalla on käytännössä aina mahdollisuus ohittaa kaikki keskeiset avainkontrollit.

Tilintarkastuksen kannalta tehokas tapa tilintarkastusevidenssin hankkimiseksi on standardissa arvioitu substanssitarkeustukseen pohjautuva tarkastustapa. Mikäli tilintarkastuksen suorittaminen perustuu sisäisen valvonnan dokumentointiin ja testaukseen, on SASE-standardin lähtökohdaksi COSO-kuutioon pohjautuva lähestymistapa sisäisen valvonnan järjestämisestä.

Mitä seuraavaksi?

Luonnos pohjoismaiseksi SASE-tilintarkastusstandardiksi on parhaillaan eri sidosryhmien arvioitavana kaikissa Pohjoismaissa. Pohjoismaisen Tilintarkastajaliiton jäsenyhdistykset ovat perustaneet maakohtaisia Focus-ryhmiä, joissa kussakin on 10-20 tilintarkastajaa arvioimassa standardin sisältöä ja mahdollisia kehittämistarpeita ennen lopullisen standardin julkaisemista.

Samanaikaisesti NRF käy keskustelua pohjoismaisten tilintarkastusstandardeja julkaisevien tahojen ja laadunvalvonnasta vastaavien viranomaisten kanssa. Keskustelujen tavoitteena on saada sidosryhmien kannanotot sille, voidaanko SASE-standardia soveltaa EU-direktiivin tarkoittamana ns. kansallisena tilintarkastusstandardi-

na pienten ja keski suurten yritysten tilintarkastuksessa.

Tilintarkastusstandardin luonnoksen esittelyn pohjalta käydyt keskustelut alan valvojien kanssa vahvistavat näkemystä, että tilintarkastusdirektiivin näkökulmasta juuri nyt on oikea aika selvittää mahdollisuudet SASE-standardin mahdolliseksi implementoinniksi pohjoismaissa.

Pohjoismainen Tilintarkastajaliitto toimii aktiivisesti myös IAASB:n suuntaan. SASE-standardi on esitelty IAASB:n hallitukselle toukokuussa 2015 ja kesäkuussa standardi esitellään IFAC:n SMP-komitealle. On mahdollista, että IAASB:n tekniset asiantuntijat tulevat arvioimaan standardin ja antamaan siitä oman lausuntonsa. Työryhmän tavoitteena olisi ensi vaiheessa saada IAASB:lta kannanotto, jonka mukaan SASE-standardi ei ole sisällöltään ristiriidassa ISA-standardien kanssa.

Pohjoismainen työryhmä on tunnistanut myös sellaiset alalla toimivien näkemykset, joiden mukaan ammatissa toimivilla tilintarkastajilla ei ole erityistä tarvetta SASE-standardille, koska ISA-standardien joustava soveltaminen on mahdollista jo tälläkin hetkellä.

Tavoitteena ei ole synnyttää vastakainasettelua SASE:n ja ISA-standardien välille vaan päinvastoin löytää pohjoismaisella tasolla yhteinen näkemys toimittaa pienten ja keski suurten yritysten ja yhteisöjen lakisäätöinen tilintarkastus nykyistä laadukkaammin ja varmistaa, että vastuullisen tilintarkastajan ammatilliseen harkintaan pohjautuvat kannanotot tulevat asianmukaisesti dokumentoitua erityisesti suhteessa tilintarkastuksen riskiin mutta myös laadunvalvonnan odotuksiin. □

KHT **Tapani Vuopala** on Suomen Tilintarkastajat ry:n edustaja SASE-standardia valmisteleavassa NRF Joint Project Audit Standard for SMEs -työryhmässä.

Tietosuoja-asetus riskienhallinnan työvälineeksi

Raskaitakin tuntuvista tietosuoja-asetuksen vaatimuksista on punottavissa hallinnointimalli, joka nivoutuu organisaation yleiseen johtamis- ja riskienhallintajärjestelmään.

MIKKO VIEMERÖ

Tietosuojalainsäädäntömme on jo kypsässä iässä – henkilötiedodirektiivin valmistelu alkoi 1990-luvun alkupuolella ja kansallinen, direktiiviin perustuva henkilötietolakimme on ollut voimassa jo vuodesta 1999. Maailma on muuttunut kahdenkymmenen vuoden aikana radikaalisti, ja vaikka vanhat tietosuojan periaatteet ovat edelleen valideja, on korkea aika päivittää lainsäädäntö vastaamaan nykyajan haasteita.

Riskilähtöinen toimintatapa

Euroopan unionissa valmistellaan parhaillaan mittavaa tietosuojan lainsäädäntöuudistusta. Uuden tietosuoja-asetuksen vaatimukset tulevat edellyttämään organisaatiolta muutoksia niin strategiaan kuin myös ajattelutapaan.

Asetus tuo lisää velvoitteita rekisterinpitäjille, joten organisaation kehitystarpeet onkin syytä analysoida mahdollisimman pikaisesti. KPMG:n syksyllä 2014 tekemä tietosuojaselvitys antoi viitteitä siitä, että suomalaisten rekisterinpitäjien tietosuojan kypsyystaso ei ole riittävä edes nykyvaatimuksiin peilaten. Kehitystyö ja sisäinen arviointi kulkevat aina käsi kädessä, joten organisaation riskienhallintafunktion on myös hyvä valmistautua tulevaan murrokseen.

Teknisen kehityksen nopeuden ja toisaalta lainsäädäntöprosessin kankeuden takia sääntely on väistämättä laadittava yleiselle tasolle, jolloin päätökset henkilötietojen teknisen suojaustason riittävyyydestä jäävät viime kädessä kunkin rekisterinpitäjän tehtäväksi. Tietosuoja-asetus edellyttää re-

→

kisterinpitäjiltä riskilähtöistä päätöksentekoa kontrolliympäristön oikein mitoittamiseksi.

Organisaatioiden käsittelemien henkilötietojen arkaluonteisuus vaihtelee suuresti toiminnan luonteen mukaan. Täten myös tietojen suojaamiskeinot sekä henkilötietojen käsittelyprosessit ja käytänteet tulee olla oikein mitoitettua tiedon arkaluonteisuuteen ja niihin kohdistuviin, suunnitteluvaiheessa analysoituihin riskeihin nähden. Esimerkiksi potilastietojen suojaksi tulee rakentaa tiukempi kontrolliympäristö kuin esimerkiksi yhdistyksen jäsentietojen suojaksi. Kontrolliympäristön sisäisen tai ulkoisen arvioinnin laajuuden ja tarkkuuden tulee vastata vaadittavaa suojaustasoa.

Vaikutusten arviointi

Asetuksen myötä tietosuojan asema osana yrityksen sisäistä riskienhallintaa korostuu. Sisäisten ja ulkoisten tietosuojaja- ja tietoturvariskien arvioinnin tulee olla etukäteistä mutta myös jatkuvaa. Teknologia, prosessit ja käytänteet tulee rakentaa riskianalyysojen pohjalta tietosuojavaatimukset alusta lähtien huomioiviksi ("Privacy by design" ja "Privacy by default").

Yhtenä riskianalyysojen muotona rekisterinpitäjän on jatkossa suoritettava nk. vaikutusten arviointi ("Privacy Im-

pact Assessment") otettaessa käyttöön uusia henkilötietojen käsittelymuotoja tai mahdollisia tietosuojariskejä sisältäviä uusia palveluja. Arvioinnin myötä pyritään varmistamaan, että rekisterinpitäjä on tietoinen uuden käsittelymuodon aiheuttamista rekisteröityjen yksityisyyteen kohdistuvista riskeistä. Tarkoituksena on myös varmistaa, että rekisterinpitäjä ryhtyy tarvittaviin toimiin riskien pienentämiseksi hyväksyttävälle tasolle.

Tilivelvollisuus ja sidosryhmäraportointi

Jo olemassa olevan huolellisuusvelvoitteen laajennuksena asetukset esittelee ensi kertaa tietosuojalainsäädännössä nk. tilivelvollisuuden periaatteen (accountability). Sen mukaan rekisterinpitäjän tulee toimia suunnitelmallisesti ja todistettavasti, mikä tarkoittaa esim. henkilötietojen ja -rekisterien kartoittamista, tiedon omistajuuden määrittelyä, tietovirtojen kuvaamista sekä yleisesti vaatimustenmukaisten prosessien ja käytänteiden suunnittelua ja dokumentointia.

Asetus myös velvoittaa rekisterinpitäjiä viestimään sidosryhmilleen aktiivisesti ja läpinäkyvästi tietosuojavaatimusten noudattamisesta ja toteuttamisesta. Soveltuva työkalu sidosryhmäraportointiin voi olla esimerkiksi nk. tie-

totilinpäätös, jonka on tarkoitus antaa kuva mm. tietojenkäsittelyn nykytilasta, tietovarannoista sekä tietosuojan ja tietoturvan toteutumisesta.

Johdon vastuu tietosuojasta korostuu

Tietosuojan toteuttaminen kuuluu toimivan johdon vastuulle. Johdon tulee pystyä tarvittaessa myös osoittamaan, että organisaatio on toiminut huolellisesti asetuksen vaatimusten ja laajemmin, hyvän hallintotavan mukaisesti. Tietosuojan merkitys johdon asialistalla kasvanee vastaisuudessa, koska mm. valvontaviranomaisten toimivaltaa laajennetaan hallinnollisen seuraamusmaksun määräämiseksi asetuksen vastaisista toimista sekä velvollisuuksien laiminlyönneistä.

Sanktioiden uhka liittyy myös suoraan tilivelvollisuuden toteuttamiseen. Jos esimerkiksi tietomurron kohteeksi joutuneen organisaation henkilötietoja päätyy väärin käsiin, arvioidaan tuottamuksellisuutta ja mahdollisia sanktiota sen valossa, miten organisaatio pystyy osoittamaan toimineensa vaatimusten mukaisesti, riskiarvionsa pohjalta. Henkilötietovuodoilla on taipumus nousta julkisuuteen, minkä vuoksi organisaation on maineriskinsä hallitsemiseksi ja kuluttajien luottamuksen ylläpitämiseksi huolehdittava riskienhallintansa tehokkuudesta.

Tarkastettavuus ja toimien arviointi

Kontrollifunktion näkökulmasta tilivelvollisuuden toteuttaminen parantaa organisaation tarkastettavuutta. Tarkastuksissa tyypillisesti vaadittavaa todistusaineistoa syntyy kehittämishetvissä hallinnon rakenteiden selkiintyessä sekä toimintoja dokumentoitaessa.

Tyypillinen kehittämisprojekti pitää sisällään niin kypsyyden nykytilan arvioinnin, riskianalyysojen kuin kehityssuunnitelman toteutuksenkin, mikäli organisaation oletettu kyp-

Uusi tietosuojasetus voimaan 2018?

Euroopan unionissa valmisteilla oleva tietosuojan lainsäädäntöuudistus on saanut osakseen lobbauksen ja muutosehdotusten vyöryn. Euroopan Unionin yleinen tietosuojasetus, josta komissio antoi ensimmäisen ehdotuksensa tammikuussa 2012, on tätä kirjoitettaessa Euroopan unionin neuvoston käsittelyssä, ja syksyllä siirryttäneen sovittamaan kantoja yhteen Euroopan parlamentin kanssa.

Parlamentti on omaksunut hyvin perusoikeuspainotteisen linjan, jota on elinkeinoelämän ja myös julkishallinnon suunnalta arvosteltu kovin sanoin velvoitetaan liian raskaaksi. Neuvosto on tiettävästi pehmentämässä lukuisia vaatimuksia, siksi näkemysten yhteensovittamisesta on odotettavissa hankalaa.

Epävirallinen tavoite asetuksen voimaansaattamiselle on edelleen kuitenkin asetettu vuoden vaihteeseen. Vuoden vaihteesta alkaa vielä lukkoon lyömätön siirtymäkausi, jonka jälkeen asetukset olisi yhtäläisesti kaikkia EU:n alueella toimivia ja EU:n kansalaisille tietoyhteiskunnan palveluja tarjoavia rekisterinpitäjiä velvoittavaa oikeutta arviolta vuoden 2018 alusta.

Valvonta ensi sijassa kansalliselle viranomaiselle

Lainsäädäntöuudistuksen tavoitteina on henkilötietojen vapaan liikkuvuuden turvaamisen lisäksi unionin alueen tietosuojalakien harmonisointi sekä kuluttajan tietosuojan parantaminen. Merkittävää uudessa lainsäädännössä on sen yleinen sovellettavuus. Toisin kuin direktiivejä, EU-asetuksia ei implementoida kansalliseen lainsäädäntöön vaan ne ovat suoraan sovellettavaa oikeutta.

Yhtenäiset pelisäännöt helpottavat rekisterinpitäjien toimintaa, sillä nykytilanteessa yli rajojen toimiville organisaatioille syntyy merkittäviä kustannuksia eri jäsenvaltioiden toisistaan poikkeavien tietosuojasääntöjen takia. Täysharmonisointiin ei vielä kukaan päästä, koska valvonta ja lainsäädännön tulkinta jää ensi sijassa kansallisten tietosuojaviranomaisten tehtäväksi.

Asetuksessa on tästä syystä pyritty luomaan mekanismeja soveltamisen yhtenäistämiseksi. Esimerkiksi laintulkinnan tueksi perustetaan Euroopan tietosuojaneuvosto sekä nk. yhden luukun järjestelmä (one-stop shop) toimivallan selkiyttämiseksi.

syystaso tietosuojan hallinnoinnissa on matala. Kehityssuunnitelma laaditaan usein monivaiheiseksi, jotta resurssit pystytään ensimmäiseksi suuntaamaan kriittisimpien puutteiden korjaamiseen. Kehityssykli pitää sisällään korjaustoimenpiteiden onnistumisen arvioinnin. Kypsässä tietosuojan hallinnoinnissa toimintojen arvioinnin tuloksia hyödynnetään jatkuvana kehitysprosessina.

Tietosuojaauditoinnissa pyritään saamaan mahdollisimman objektiivinen kuva mm. organisaation tietosuojan johtamisesta ja politiikoista, henkilötiedon linkkaaren hallinnasta, henkilötietojen käsittelyn käytänteistä ja ulkoistussopimuksista. Tarkastelun keskipisteessä ovat myös rekisteröityjen oikeuksien toteutuminen ja muut ns. compliance-asiat. Vaatimukset johdetaan yleensä lainsäädännöstä, ja niitä voidaan täydentää esimerkiksi tieto-

turvavaatimuksin, jotka pohjautuvat alalla yleisesti noudatettaviin standardeihin.

Tietosuojasta kilpailuetu

Yksittäisistä, raskailtakin tuntuvista tietosuojasetuksen vaatimuksista on punottavissa hallinnointimalle, joka integroituu organisaation yleiseen johtamis- ja riskienhallintajärjestelmään. Oleellista on, että tietosuojaa jatkossa johdetaan asianmukaisesti ja sen hallinnointiin osoitetaan riittävästi resursseja.

Tulevaisuuden markkinoilla tietosuojaa on kilpailuetu, joten liiketoiminnan tulee toimia muutoksen ajurina. Oikein toteutettuna tietosuojaa onkin toiminnan mahdollistaja eikä sen este. Organisaation johdon tietämys ja tuki tietosuojalle on tällöin välttämätöntä samoin kuin henkilöstön riittävä osaaminen tietosuojakysymyksissä. □

Tietosuojaa-asiantuntija
Mikko Viemerö, KTL,
CIPP/E, CIPM toimii myös
tietoturvakonsulttina
KPMG Oy Ab
palveluksessa.

Valmistautuminen tietosuoja-asetuksen muutokseen

Riskien tunnistamista ja arviointia koskevat sisäisen tarkastuksen analyysit voivat avata uusiakin ovia olemassa olevan tiedon hyödyntämiseen.

SUVI KOUKI, TARJA MARTTI

Sisäinen tarkastuksen tehtävänä on arvioida lakien noudattamista organisaation sisällä sekä riskien hallinnan tasoa ja organisaation kyvykkyyttä noudattaa ulkopuolelta tulevia uusia vaatimuksia. Arviointi ja suositusten antaminen edellyttävät vaatimusten vaikutusten analysointia organisaation omasta näkökulmasta sekä kykyä tiivistää ja viestittää vaatimuksista organisaation sisällä.

Asetuksen vaikutuksia arvioitava kokonaisvaltaisesti

Tuleva EU:n tietosuoja-asetus koskee jokaista henkilötietoja käsittelevää organisaatiota ja vaatii arviointia asetuksen vaikutuksista omaan organisaatioon ja toimintamalleihin yhteistyökumppaneiden välillä. Henkilötiedolla tarkoitetaan kaikkea sellaista tietoa, jolla henkilö voidaan yksilöidä. Henkilötiedoiksi voidaan katsoa myös henkilön käytössä olevien laitteiden, esimerkiksi puhelimen, tietokoneen ja auton, yksilölliset tunnistet.

Tietosuoja-asetusta on valmisteltu pitkään. Asetus ei sisällöllisesti tuo mukanaan merkittäviä uusia asioita, joita ei jo sisältyisi kansalliseen henkilötietolakiin. Henkilötietolain mukaan yleisiä henkilötietojen käsittelyn periaatteita ovat esimerkiksi:

- suunnittelu- ja huolellisuusperiaate
- tarpeellisuusvaatimus
- tietojen hävittäminen
- tarkastus- ja korjausoikeus
- tietoturva- ja vaitiolovelvollisuus.

Uusia asioita ovat

- organisaatiokohtaisen tietosuoja-vastaavan nimeäminen
- ilmoitusvelvollisuus tietosuojarikkeitä
- henkilötietoon liittyvät palvelut kuten tietojen siirrettävyys (data portability)
- organisaatioon kohdistuvat sanktiot

Erityisesti merkittävät taloudelliset riskit ja ilmoitusvelvollisuuksiin liittyvät

maineriskit ovat saaneet yritykset kiinnostumaan tulevasta asetuksesta. Organisaation tulee pystyä osoittamaan, että henkilötietojen käsittely on lainmukaista. Suomen nykyainsäädäntöön verrattuna organisaatioille tulee lisäksi velvollisuus ilmoittaa tietosuojaloukkauksista rekisteröidylle henkilölle sekä viranomaisille.

Tietosuojavelvoitteiden laiminlyöntiin liittyvät maksut ovat merkittäviä kaiken kokoisille organisaatioille. Sanktiot voivat olla 2 % vuotuisesta liikevaihdosta tai vaihtoehtoisesti miljoona euroa. Uutena ehdotuksena on sanktioiksi ehdotettu 5 % vuotuisesta liikevaihdosta tai vaihtoehtoisesti sata miljoonaa euroa.

Tietosuoja-asetuksen tulon voi jo valmistautua

EU-asetus tulee voimaan velvoittavana heti, kun se on hyväksytty EU-tasolla. Asetuksen tuloa pidetään jo varmana. Vaikka tietosuoja-asetuksen sisältö ei ole vielä täysin selvillä, voivat organisaatiot aloittaa siihen varautumisen. Hyvänä lähtökohtana toimii kansallisen henkilötietolain vaatimusten ja periaatteiden noudattaminen. Nykyiset velvollisuudet eivät tule poistumaan tietosuoja-asetuksen voimaantullessa. Vaatimukseen vastaaminen tulee mitoitaa henkilötietojen käsittelyn laajuuden ja arkaluontoisuuden mukaisesti.

Tietosuoja-asetuksessa puhutaan accountability-periaatteesta. Henkilötietolainkin mukaisesti henkilötietoja voidaan kerätä ainoastaan laissa annettujen ehtojen täyttyessä. Käytännössä tämä on tarkoittanut, että henkilötietojen käsittelyn on tullut perustua lakiin, käsittelijän ja rekisteröidyn väliseen yhteyteen tai rekisteröidyn antamaan suostumukseen.

Toimintaa kehittävien hankkeiden suunnitteluvaiheessa tehty arviointi toteuttaa tietosuoja-asetuksen privacy by design-periaatetta, jonka mukaan tietosuoja tulee olla sisäänrakennettua ja oletusarvoista. Arvioimalla hankkeet →

ennen käynnistyspäätöstä myös tietosuojan vaikutusten näkökulmasta (Privacy Impact Assessment, PIA) välttään investoimasta hankkeisiin, jotka eivät noudata henkilötietolain – jatkossa tietosuoja-asetuksen - vaatimuksia.

Arviointia kannattaa tehdä myös suunniteltaessa muutoksia olemassa oleviin järjestelmiin ja prosesseihin, joissa käsitellään henkilötietoja tai yhdistellään henkilöön liittyviä tietoja eri lähteistä. Näin toimitaan usein esimerkiksi kohdennetun markkinoinnin yhteydessä.

Kohti hallittua henkilötietojen käsittelyä

Tietosuoja-asetuksen ja henkilötietolain mukaan henkilötietojen käsittelyn tulee olla hallittua. Tietoja tulisi käsitellä suunnitelmallisesti ja niiden käytön tulisi olla dokumentoitu. Organisaation pitää pystyä osoittamaan ymmärryksensä henkilötiedon käsittelyn nykytilasta sekä suunnitelluista parannuksista.

Näihin huolellisuus- ja suunnitteluperiaatteiden vaatimuksiin voidaan varautua kuvaamalla henkilötiedon hallinnan kokonaisuus (kokonaisarkkitehtuuri) ja tuottamalla tietotilinpäätös. Samalla luodaan edellytykset arvioida henkilötietojen hallintaan ja tietosuojaan liittyviä riskejä.

Tietotilinpäätöksellä viestitetään sisäisesti ja ulkoisesti esimerkiksi tarkastajille organisaation henkilötietojen käsittelystä ja kehitysuunnitelmista. Tietotilinpäätöksen avulla voidaan osoittaa, että organisaation henkilötietojen käsittely on lainmukaista. Tietotilinpäätöksen laadinta edellyttää hyvää kokonaiskuvaa sekä nykyisestä että tulevas- ta henkilötiedon hallinnan arkkitehtuurista, ymmärrystä lainsäädännön vaatimusten vaikutuksesta henkilötiedon käsittelyyn organisaatiossa sekä suunnitelmassa olevista kehityshankkeista.

Kokonaisarkkitehtuurilla kuvataan organisaation toimintaa eri näkökulmista. Se tarjoaa kokonaiskuvaa sisäisistä ja ulkoisista tietovirroista sekä tiedon hyödyntämisestä palvelujen tuottamisessa.

Henkilötietoja koskevista tietovirroista voidaan tuottaa oma kokonaiskuvansa osoittamaan henkilötiedon hallittavuuden nykytilaa, kehittämistarpeita sekä tukemaan henkilötiedon hallintaan liittyvää päätöksentekoa.

Sisäinen tarkastus tietosuojan edistäjänä

The Institute of Internal Auditors – IIA:n – määritelmän mukaisesti sisäinen tarkastus on riippumattonta ja objektiivista arviointi- ja varmistus- sekä konsultointitoimintaa, joka on luotu tuottamaan lisäarvoa organisaatiolle. Se tukee organisaatiota sen tavoitteiden saavuttamisessa tarjoamalla järjestelmällisen lähestymistavan organisaation riskienhallinta-, valvonta- sekä johtamis- ja hallintoprosessien tehokkuuden arviointiin ja kehittämiseen.

Tietosuojan huomioiminen kuuluu jokaisen työntekijän vastuulle. Johdolla on kokonaisvastuu henkilötiedon hallinnasta ja tietosuojan asianmukaisesta tilasta. Tietosuojan kehittäminen on yhteistyötä ja kuuluu useille tahoille – johdolle, tietoturvalle ja lakiasioista vastaaville, tietohallinnolle ja sisäiselle tarkastukselle. Sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatiossa toimii tietosuojan asiantuntijana sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä (9.2.2007/159) annetun lain edellyttämä tietosuojavastaava.

Tietosuoja-asetuksen 22 artiklassa esitetään, että ”controllerin” tulisi varmentaa läpinäkyvällä tavalla tietosuoja-asetuksen vaatimusten noudattaminen organisaation tietojenkäsittelyssä. Arvioinnissa tulee huomioida henkilötietojen käsittelyn luonne, tarkoitus, laajuus, asiayhteys sekä yksilöihin kohdistuvat riskit.

Sisäisen tarkastuksen tehtäviin kuuluu lakien noudattamisen arviointi. Tietosuojan kohdalla tietosuojan periaatteiden toteutumista on pitänyt arvioida jo henkilötietolain puitteissa. Ehdotuksessa tietosuoja-asetukseksi mainitaan, että asetuksen noudattamisen tarkistamisen suorittavat riippumattomat sisäiset tai

ulkoiset tarkastajat, mikäli se on oikeasuhteista. Muita tietosuojan noudattamisen kannalta tärkeitä lakeja ovat myös

- laki yksityisyyden suojasta työelämässä eli työelämän tietosuojalaki (759/2004)
- sähköisen viestinnän tietosuojalaki (515/2004).

Tietosuojan tarkastus osaksi riskienhallintaa

Sisäisen tarkastuksen tehtäviin kuuluu myös sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan arviointi ja kehittäminen sekä riskitietoisuuden kasvattaminen. Riskienhallinta on jo aiemmin ollut osa vastuullista rekisterinpitäjän toimintaa.

Tietosuoja-asetuksen mukanaan tuomat sanktiot nostavat tietosuojariskin jokaisen organisaation merkittävien riskien joukkoon. Tietosuojaan kohdistuvat riskit tulee tunnistaa ja arvioida. Organisaation tulee tehdä päätös riskienhallintakeinoista: halutaanko tietosuojaan liittyviä riskejä välttää, poistaa, siirtää tai pienentää vai onko johto valmis otamaan tietosuojariskejä kantaakseen.

Tietosuojan tarkastus tulisi liittää osaksi organisaation riskienhallintaa. Tarkastus auttaa tunnistamaan tietosuojaan liittyviä riskejä, tarvittavia kontrollimekanismeja, parannuskohteita ja suosituksia. Sisäinen tarkastus voi tehdä myös vastaavan tarkastuksen kuin valvova viranomais tekisi. Tarkastukset voidaan toteuttaa sisäisinä arviointeina organisaation oman sisäisen tarkastuksen tekemänä tai ostopalveluna hankittavana sisäisen tarkastuksen palveluna.

Tietotilinpäätös tarkastajan tukena

Tietotilinpäätös ja kokonaisarkkitehtuurin kuvaukset ovat hyviä tietolähteitä sisäiselle tarkastajalle. Niiden tulisi antaa hyvä kokonaiskuva koko yrityksen toiminnasta, kuvata keskinäisiä riippuvuuksia ja siten uusien kehityshankkeiden muutosten vaikutusta eri osa-alueille.

Kuvausten avulla tarkastaja voi arvioida riskienhallinnan tasoa, kommunikoida tietosuoja-asetuksen merkitystä organisaation sisällä ja ulkoisille sidosryhmille – myös tietosuojan tarkastusta tekeville viranomaisille.

Ennen tarkastuksia ja neuvonantoja sisäinen tarkastus voi aktivoida organisaation tietosuoajatietoisuutta yksinkertaisilla mutta haastavilla kysymyksillä:

- Missä prosesseissa ja mitä henkilötietoja kerätään henkilöstä itsestään, laitteista, tapahtumista?
- Mitä tarkoitusta varten henkilötietoja kerätään ja talletetaan?
- Missä henkilötietoja säilytetään ja miten tieto on suojattu?
- Miten tietoja hyödynnetään, ylläpidetään ja poistetaan käytöstä?
- Mihin henkilötietoja luovutetaan?
- Miten henkilötiedonhallinta on dokumentoitu?

Konsultoiva rooli tietosuoja-asioissa sopii ja kuuluu sisäiselle tarkastukselle hyvin jo pelkästään asetuksen noudattamisen varmistamisen perusteella. Sisäiset tarkastajat ovat tottuneet esittämään tiivistetysti lakien ja uhkien vaikutuksia omaan organisaatioon erityisesti johdolle raportoitaessa. Tietosuoja-asetus sanktioineen vaatii päätöksiä henkilötietoon liittyvien riskienhallinnan menetelmistä ja riskien ottamisesta. Analysointi voi tuottaa aivan uusia mahdollisuuksia olemassa olevan tiedon paremmasta hyödyntämisestä. □

Suvi Kouki,
DI, CISA; BDO
Consulting Oy

Tarja Martti,
FM, CISA; BDO
Consulting Oy

BALANSSI

Ilmoita 16.10.2015
ilmestyvässä
Balanssi-lehdessä!

Kysy tarjouksista ja
toistoalennuksista osoitteessa:
ilmoitukset@balanssilehti.fi

Kotisivuiltamme
www.balanssilehti.fi
löydät päivitettyä tietoa Balanssi-
lehdessä ja ilmoittelusta.

P-Analyzer Tilinpäätösanalyysi- ja ennusteohjelmisto.

Info ja ilmaisversio
www.sbb.fi

Tilintarkastaja- järjestelmä uudistuu

Ensi vuoden alusta voimaan astuvan tilintarkastuslain myötä siirrytään uuteen tilintarkastajien tutkintojärjestelmään alan valvonnan siirtyessä Patentti- ja rekisterihallitukseen.

MIRJA FRAKTMAN, JARKKO RAITIO

Eduskunnan lausuman perusteella useita vuosia siten käynnistetty tilintarkastajajärjestelmän uudistaminen saatiin vihdoin päätökseen, kun Eduskunta hyväksyi maaliskuussa uuden tilintarkastuslain sekä lain julkishallinnon- ja talouden tilintarkastuksesta.

EU-reformin implementointi vielä vireillä

Uudessa tilintarkastuslaissa säädetään kaikkien tilintarkastajien hyväksymisestä ja valvonnasta. Lakia julkishallinnon- ja talouden tilintarkastuksesta sovelletaan julkishallinnon ja -talouden tilintarkastukseen, kun taas tilintarkastuslaissa säädetään yksityisen sektorin tilintarkastuksen sisällöstä. Lait tulevat voimaan 1.1.2016.

Tilintarkastusalan uudistukset eivät kuitenkaan lopu tähän, sillä tilin-

tarkastajajärjestelmäuudistuksen lisäksi myös tilintarkastuksen sisältöä ja mm. tilintarkastajan riippumattomuutta koskevia säännöksiä ollaan uudistamassa. Työ- ja elinkeinoministeriön työryhmä on parhaillaan valmistelussa uudistetun tilintarkastusdirektiivin sekä uuden EU-asetuksen kansallista täytäntöönpanoa. Näistä aiheutuvat muutokset tilintarkastuslakiin tulevat voimaan kesällä 2016.

Tutkintojärjestelmän uudistaminen

Tilintarkastajien tutkintojärjestelmää uudistetaan siten, että kaikilla tilintarkastajilla on jatkossa yhteinen perustutkinto (HT-tilintarkastaja), joka vastaa suunnilleen nykyistä HTM-tutkintoa. Perustutkinnon lisäksi on mahdollista suorittaa yleisen edun kannalta merkittävän yhteisön tilintarkastajan erikoistumistutkinto (KHT-tilin- →

KUVA: Mvphotostock

tarkastaja) ja/tai julkishallinnon ja -talouden tilintarkastajan erikoistumis-tutkinto (JHT-tilintarkastaja). Tilintarkastajien hyväksymisedellytykset, kuten tilintarkastajatutkintoihin pääsyn opinto- ja työkokemusvaatimukset, eivät muuttune merkittävästi nykyisestä.

Nykyiset HTM- ja KHT-tilintarkastajat rekisteröityvät uudelle tilintarkastusvalvonnalle ja näin heistä tulee uuden järjestelmän mukaisia HT- ja KHT-tilintarkastajia. Nykyisten JHTT-tilintarkastajien tulee suorittaa siirtymäko- ke, jotta heistä tulisi uuden järjestelmän JHT-tilintarkastajia.

Siirtymäko- ke sisältää yksityisen sektorin tilintarkastusta koskevia aiheita ja on tarpeen sen vuoksi, että JHT-tilintarkastaja saa suorittaa myös yksityisen sektorin yhteisöjen ja säätiöiden tilintarkastuksia toisin kuin JHTT-tilintarkastajat. JHTT-tilintarkastajat voivat myös olla siirtymättä uuteen järjestelmään, jolloin he säilyttävät JHTT-tilintarkastajan pätevyuden ja saavat tarkastaa samoja tarkastuskohteita kuin nykyisinkin.

Järjestelmäuudistuksen myötä eriliset tilintarkastusyhteisökattegoriat (HTM-, KHT- ja JHTT-yhteisöt) poistuvat ja jatkossa on vain yksi tilintarkastusyhteisökattegoria.

Valvontajärjestelmän uudistaminen

Vuoden 2016 alusta lähtien tilintarkastajien valvonnasta vastaa patentti- ja rekisterihallitukseen (PRH) perustettava tilintarkastusvalvonta. Uuden tilintarkastuslain seurauksena nykyiset kaupakamarien alaiset 14 tilintarkastusvaliokuntaa (TIVA), keskuskaupakamarin tilintarkastuslautakunta (TILA) ja julkishallinnon ja -talouden tilintarkastuslautakunta (JHTT-lautakunta) sekä valtion tilintarkastuslautakunta (VALA) lakkaavat. Näissä instansseissa 31.12.2015 käynnissä olevista asioista säädetään tilintarkastuslain siirtymäsäännöksissä.

TILINTARKASTUSVALVONTA

Tilintarkastusvalvonnan tehtävänä on:

- hyväksyä tilintarkastajat sekä huolehtia hyväksymisjärjestelmästä ja sen kehittämisestä;
- valvoa, että tilintarkastajat toimivat tilintarkastuslain, sen nojalla annettujen säännösten ja julkishallinnon ja -talouden tilintarkastuksesta annetun lain mukaisesti;
 - tämä sisältää hyvän tilintarkastustavan noudattamisen valvonnan
 - tilintarkastusvalvonta voi käynnistää tutkinnan ja saattaa asian tilintarkastuslautakunnan ratkaistavaksi
- valvoa, että tilintarkastajat ylläpitävät ja kehittävät ammattitaitoaan ja säilyttävät hyväksymisen edellytykset;
- valvoa tilintarkastuksen laatua ja huolehtia laadunvalvontajärjestelmän kehittämisestä;
- huolehtia tilintarkastuksen yleisestä ohjauksesta ja kehittämisestä;
- osallistua kansainväliseen yhteistyöhön ja tietojenvaihtoon;
- hoitaa muut sille tilintarkastuslaissa laissa säädetty tehtävät mm. rekisterien ylläpitämiseen liittyvät tehtävät.

TILINTARKASTUSLAUTAKUNTA

Tilintarkastuslautakunta ratkaisee asiat, joissa on kyse:

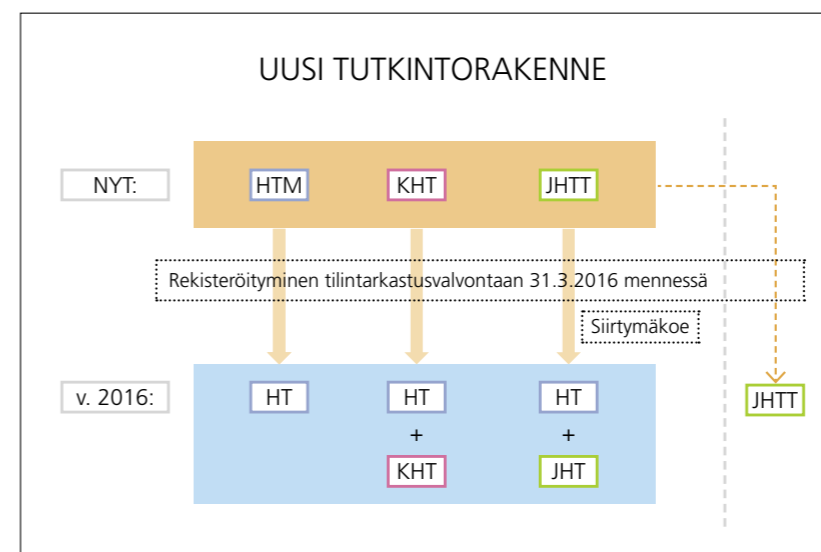
- 1) tilintarkastuksen yleisestä ohjauksesta ja kehittämisestä;
- 2) tilintarkastuslain 10 luvun 1 ja 2 §:ssä tarkoitetun hallinnollisen seuraamuksen määräämisestä tai määräämättä jättämisestä (varoitusta, huomautus, hyväksymisen peruuttaminen);
- 3) tilintarkastuslain 11 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitetusta oikaisuvaatimuksesta;
- 4) tilintarkastuslain 11 luvun 1 §:n 5 momentissa tarkoitetusta muutoksenhausta hallinto-oikeuden päätökseen.

Tilintarkastuslautakunnan tehtävänä on myös edistää tarkoituksenmukaisella tavalla tilintarkastusvalvonnalle tilintarkastuslaissa säädettyjen tehtävien hoitamista.

Uuden tilintarkastuslain myötä tilintarkastajien valvonnassa tapahtuu siten ainakin organisatorisia muutoksia. Tilintarkastuslain mukaan tilintarkastajien valvontaa suorittaa tulevaisuudessa tilintarkastusvalvon-

ta (virkamiehistö) ja siellä sijaitseva, ratkaisutoiminnassaan itsenäinen tilintarkastuslautakunta (luottamushenkilöt).

Tilintarkastuslain mukaan tilintarkastusvalvonta vastaa tilintarkastus-

sen yleisestä ohjauksesta ja kehittämisestä sekä tilintarkastajien valvonnasta.

Tilintarkastajien seuraamusten näkökulmasta tilintarkastusvalvontaan sijoittuva tilintarkastuslautakunta on merkittävässä roolissa. Ratkaisutoiminnassaan itsenäisen tilintarkastuslautakunnan tehtävänä on ratkaista tilintarkastuslaissa sille tarkoitetut asiat.

Tilintarkastusvalvonta PRH:n pääjohtajan alaisuuteen

Perustettava tilintarkastusvalvonta on patentti- ja rekisterihallituksessa oma yksikkönsä ja se sijoittuu suoraan PRH:n pääjohtajan alaisuuteen. Tilintarkastusvalvontaa johtaa yksikönjohtajana päällikkö, jolta tultaneen edellyttämään ylempää korkeakoulututkintoa ja hyvää perehtyneisyyttä tilintarkastuksen alaan. Yksikönjohtajaksi ei voida kuitenkaan valita henkilöä, joka toimii tai on kolmen edeltävän vuoden aikana toiminut tilintarkastajana.

Tilintarkastuslain perusteluiden mukaan tilintarkastusvalvonnan henkilöstö muodostetaan pääosin keskuskaupakamarin tilintarkastuslautakunnan sihteeristöstä, jonka on tarkoitus siirtyä toimivana kokonaisuutena liikkeen luovutuksen tavoin tilintarkastusvalvontaan. Tilintarkas-

tusvalvonnan tarvitseman osaamisen näkökulmasta henkilöstön siirtymistä voidaan pitää toimivan valvonnan edellytyksenä.

Valtioneuvosto asettaa tilintarkastuslautakunnan

Verrattuna nykyisiin lautakuntiin uusi tilintarkastusvalvontaan sijoittuva tilintarkastuslautakunta poikkeaa edeltäjistään. Valtioneuvoston kolmeksi vuodeksi kerrallaan asettamassa tilintarkastuslautakunnassa on puheenjohtaja, varapuheenjohtaja, 5–8 jäsentä sekä 2 pysyvää asiantuntijaa. Näistä puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja määrätään työ- ja elinkeinoministeriön esityksestä.

Puheenjohtajaa ja varapuheenjohtajaa lukuun ottamatta lautakunnan jäsenillä on lisäksi varajäsenet ja asiantuntijoilla on varahenkilöt. Vähintään kahdella jäsenellä tulee olla muu oikeustieteen ylempi korkeakoulututkinto kuin kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterin tutkinto. Lautakunnalla kokonaisuutena tulee olla sen tehtävien edellyttämä muu asiantuntemus. Pysyvien asiantuntijoiden tulee olla tilintarkastajia.

Lautakunnan jäseneksi tai varajäseneksi ei voida valita tilintarkastajaa, tilintarkastusyhteisön osakasta tai vas-

taavassa asemassa olevaa, tilintarkastusyhteisön hallituksen tai vastaavan toimielimen jäsentä taikka tilintarkastusyhteisöön työ- tai toimeksiantosuhteessa olevaa. Enemmistön jäsenistä ja varajäsenistä tulee olla henkilöitä, joiden toimimisesta edellä mainituissa tehtävissä on kulunut enemmän kuin kolme vuotta.

Tilintarkastajat eivät osallistu päätöksentekoon lautakunnassa

Keskeinen muutos koskee ensinnäkin lautakunnan jäsenmäärän supistamista ja tilintarkastajien roolia lautakunnassa. Jatkossa tilintarkastajat osallistuvat lautakunnan työskentelyyn pysyvinä asiantuntijoina, joilla ei ole oikeutta osallistua lautakunnan päätöksentekoon. Vasta kokemukset lautakuntatyöskentelystä tulevat osoittamaan, minkälaiseksi tilintarkastajien rooli tilintarkastuslautakunnassa käytännössä muotoutuu.

Tilintarkastajien valvonta muuttuu uuden tilintarkastuslain myötä. Se, mikä käytännön merkitys valvontaorganisaation vaihtumisella on yksittäiselle tilintarkastajalle, riippuu osittain tilintarkastajan nykyisestä auktorisoinnista ja tulevaisuuden valvontakäytänteistä. Varmaa on, että jokainen tilintarkastaja tulee olemaan tekemisissä tilintarkastusvalvonnan kanssa – ensimmäisen kerran jo vuoden 2016 alussa rekisteröityessään tilintarkastusvalvonnalle. □

KTM **Mirja Fraktman** toimii tilintarkastusasiiantuntijana Suomen Tilintarkastajat ry:ssä.

KTT **Jarkko Raitio** työskentelee asiantuntijana Suomen Tilintarkastajat ry:ssä.

Tilintarkastajan ammatti

tradenomiopiskelijan silmin

Käsitykset tilintarkastajan työstä nojaavat osittain yksipuolisiin mielikuviin, joihin voidaan kuitenkin vaikuttaa. Stereotyyppien oikaisemiseksi ja ammatin tunnettuuden nostamiseksi tarvitaan innoittavia uratarinoita. Tilintarkastusopintoja ja -alaa koskevan tiedon tarjontaa oppilaitoksissa tulisi myös lisätä.

JOHANNA LAHTI

Balanssi-lehti
toivottaa lukijoilleen ja
yhteistyökumppaneille

**lokaisaa
kesää!**

Laurea-ammattikorkeakoulussa tehdyssä opinnäytetyössäni tutkin ammattikorkeakoulujen liiketalouden opiskelijoiden eli tradenomiopiskelijoiden kiinnostusta tilintarkastajan työtä kohtaan.

Tradenomiopiskelijoista potentiaalia tilintarkastusalalle

Viime vuosina tilintarkastajien riittävyys ja alan houkuttelevuus ovat olleet huolen aiheina. Tilintarkastajien määrä on tällä vuosituhanella ollut lasussa. Alan ikärakenne on sellainen, että lähivuosina on paljon tilintarkastajia jäämässä eläkkeelle.

Alalle tulijoita ei kuitenkaan nykyisellään ole yhtä paljon. Tradenomiopiskelijat olisivat potentiaalisia työnteki-

jöitä tilintarkastusalalle, joten heidän kiinnostuksensa tutkiminen tilintarkastajan ammattia kohtaan on tärkeää. Aihe on ajankohtainen tilintarkastuslain uudistamisen vuoksi.

Hyvät työllisyysnäkymät ja palkkaus herättävät kiinnostusta

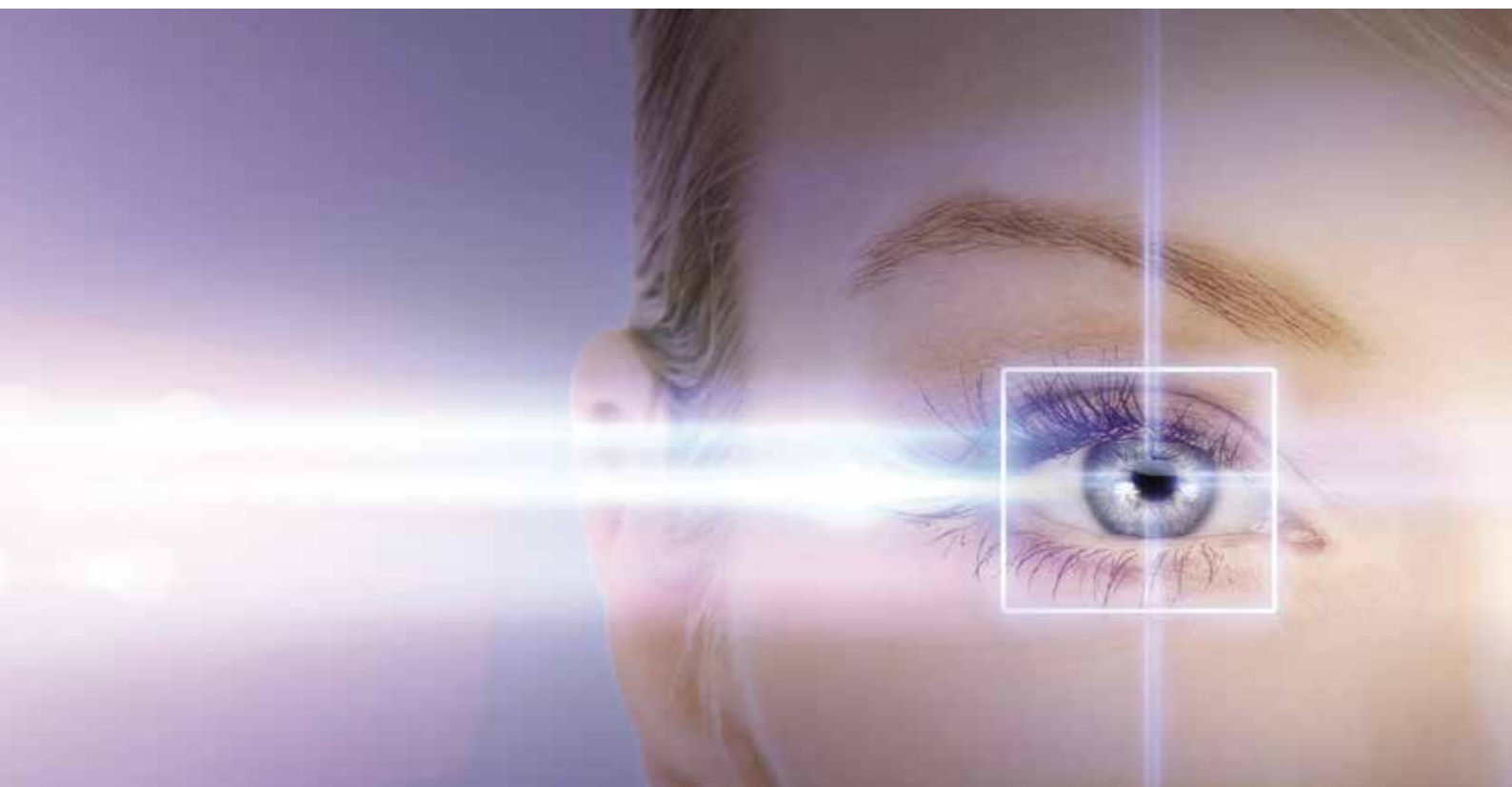
Tutkimus paljasti, että taloushallinnon alalla työskentelystä kiinnostuneita ja ei-kiinnostuneita liiketalouden opiskelijoita on suunnilleen yhtä paljon. Noin puolet liiketalouden opiskelijoista ei ole kiinnostunut tilintarkastajan työstä. Jonkin verran kiinnostusta kuitenkin on, sillä lähes neljännes vastaajista on siitä joksikin tai täysin kiinnostunut.

Syitä kiinnostukseen ovat yleinen kiinnostus taloushallintoon, hyvät

työllisyysnäkymät ja hyvä palkka sekä kiinnostus tilintarkastajan työn eri ominaisuuksiin, joita ovat systemaattisuus, haastavuus, vaatavuus, joustavuus, sosiaalisuus, rutiininomaisuus ja itsenäinen työskentely. Osa kiinnostuneista taas näki itsessään sellaisia ominaisuuksia kuin tarkkuus ja luotettavuus, joita ajattelivat tilintarkastajalla olevan.

Kuinka lisätä ammatin tunnettuutta?

Syinä kiinnostuksen puutteeseen sen sijaan ovat muut aikaisemmat kiinnostuksen kohteet, kiinnostuksen puute taloushallintoon sekä mielikuvat työn yksipuolisuudesta, rutiininomaisuudesta, matemaattisuudesta, tylsyydestä, yksitoikkoisuudesta ja yksinäisyydestä. Yli kolmannes opiskelijoista voisi ajatella →

KUVA: MVphotostock

tilintarkastajan ammattia uravaihtoehtonaan, mutta lähes puolet ei.

Keinoiksi kiinnostuksen lisäämiseksi tilintarkastajan työtä kohtaan ehdotettiin taloushallinnon ja tilintarkastusopintojen ja tiedon lisäämistä koulussa, tilintarkastuksesta kertomista, tilintarkastajien vierailuja ja luentoja koulussa, vierailuja tilintarkastustoitimistoihin, työharjoitteluja tilintarkastustoitimistoissa ja käytännön tehtäviä koulussa.

Uramahdollisuus myös tradenomille

Tutkimus toi esille opiskelijoiden vähäisen tiedon määrän tilintarkastajien työstä. Suurimmalla osalla ei ollut juurikaan tietoa tilintarkastajatutkintoon pyrkivältä vaaditusta koulutuksesta ja työkokemuksesta, tilintarkastusta koskevasta laeista ja säännöksistä, tilintarkastajan työtehtävistä sekä pal-kasta. Vain noin kolmannes opiskeli-

joista tiesi edes teoriassa, mitä tilintarkastajan työhön kuuluu.

Lähes puolet opiskelijoista tiesi eron tilintarkastajan ja kirjanpitäjän välillä, mutta toisaalta lähes puolet ei tiennyt sitä. Valtaosa opiskelijoista ei tuntenut saaneensa tarpeeksi tietoa tilintarkastajan ammatista ja tarvitsisi sitä lisää tietääkseen, millaista tilintarkastajan työ on. Noin puolet opiskelijoista haluaisi saada lisää tietoa. Neljäsosa opiskelijoista ei tiennyt ennen kyselyyni vastaamista, että tilintarkastajan ammatti on tradenomille yksi uramahdollisuus.

Tilintarkastajat kouluvierailuille

Tiedon määrällä ei näyttäisi olevan kuitenkaan suoranaista vaikutusta kiinnostukseen. Tilintarkastajan ammatista kiinnostuneiden joukossa oli sekä enemmän että vähemmän tilintarkastajan työstä tietäviä. Kiinnostus-

ta on silti vaikea määritellä, jos tietoa työstä ei ole. Avointen kysymysten vastauksissakin tuli esille opiskelijoiden tiedon puute ja se, että tietoa tarvittaisiin ja haluttaisiin lisää:

”En osaa vastata, koska tietämykseni ammatin toimenkuvasta on puutteellinen.”

”En osaa sanoa. En ole koskaan oikeastaan ajatellut tilintarkastajan työtä vaihtoehtona! Aion ehdottomasti tämän kyselyn jälkeen hakea lisää tietoa ammatista.”

Eniten opiskelijat ovat saaneet tietoa tilintarkastajan työstä opettajalta, aiheeseen liittyvistä opinnoista, Internetistä, tuttavapiiristä ja tilintarkastajilta. Lähes puolet kyselyyn vastanneista opiskelijoista ei ollut saanut tietoa mistään.

Parhaina tapoina saada tietoa tilintarkastajan työstä pidettiin tilintarkastajien vierailuja koulussa, työskentelyä tai harjoittelua tilintarkastustoitimistos-

Laurea-ammattikorkeakoulun liiketalouden opiskelijoille tehty tutkimus

Tutkimukseni jakautui kahteen osaan. Ensin haastattelin kuutta tilintarkastusalan ammattilaista, sillä halusin selvittää heidän näkökulmaansa opiskelijoiden mielikuvista ja tiedon määrästä sekä kiinnostuksesta tilintarkastajan työtä kohtaan. Näin keräsin myös ideoita opiskelijoille tekemäni kyselyn laatimista varten. Kyselytutkimus lähetettiin Laurea-ammattikorkeakoulun Hyvinkään ja Leppävaaran yksiköiden liiketalouden opiskelijoille. Vastausprosentiksi muodostui 12 % ja 149 vastaajasta suurin osa oli naisia. Vastaajien joukossa oli sekä pidempään että vähemmän aikaa opiskelleita ja eri opintosuuntautumisen valinnoita opiskelijoita, joten vastaajien joukko oli hyvin monipuolinen. Lähes neljännes kyselyyn vastanneista opiskelijoista oli suuntautunut taloushallinnon opintoihin.

sa, aiheeseen liittyviä opintoja, vierailua tilintarkastustoitimistossa sekä tiedonsaantia opettajalta. Opiskelijat eivät siis pitäneet kaikkia tiedonsaantikanaviaan kuitenkaan parhaina tiedonlähteenä tilintarkastajan työstä.

Mielikuvien mahti

Opiskelijoiden mielikuvat tilintarkastajan ammatista ovat pääosin neutraaleja tai negatiivisia ja melko hataria. Mielikuvista huokuu kuitenkin arvostus ammattia kohtaan. Useat tiedostavat myös työn vaativuuden.

Opiskelijoiden mielikuvat tilintarkastajan työstä ja tilintarkastajista tuntuvat olevan melko stereotyyppisiä. Mielikuvilla näyttää olevan suuri vaikutus opiskelijoiden kiinnostukseen tilintarkastajan työtä kohtaan, sillä tiedon ollessa vähäistä opiskelijat voivat perustella kiinnostuksensa tai sen puutteen vain mielikuviansa avulla.

Tutkimuksessani luetelluista työhön liittyvistä eri ominaisuuksista tilintarkastajan työtä eniten vastaaviksi opiskelijoilla valikoituivat systemaattisuus ja tarkkuus, itsenäinen työnteko, vastuullisuus, rutiininomaisuus ja ongelmien ratkaisu. Vähiten tilintarkastajan työtä vastaaviksi katsottiin luovuus ja taiteellisuus, kansainvälisyys ja matkustaminen, nuorekkuus ja trendikkyys, uuden kehittämisen sekä lyhyet työpäivät.

Stereotypiat istuvat tiukasti

Kun opiskelijat saivat vapaasti kertoa mielikuviaan tilintarkastajan työstä, vastauksissa eniten esiintyivät työn tarkkuus, rutiininomaisuus ja kaavamaisuus, numeroiden pyörittely ja matemaattisuus, tylsä tai kuiva työ, toimistotyö, työn haastavuus ja vaatavuus, huolellisuus sekä taloushallinnon tai lakiosaamisen vaatimukset. Monille työstä tuli mieleen ajatus toimistossa istuvasta tilintarkastajasta, joka yksinään pyörittelee numeroita:

”Tylsää työtä, numeroita, kakkulat nenällä pölyisessä toimistossa jne.”

”Tilintarkastajan työ on yksipuolista eikä ehkä soveltuisi hyvin sosiaaliselle ihmiselle. Oma mielikuvani tilintarkastajista on, että he ovat vanhoja miehiä, jotka tekevät työtään koneen ääressä pienessä huoneessa.”

Opiskelijoiden mielikuvia tilintarkastajan työstä täytyisikin saada muutettua myönteisemmiksi. Myös tilintarkastajien haastatteluissa esitettiin työhön liittyvien negatiivisten mielikuvien hälventämistä.

Tilausta innoittaville uratarinoille

Tilintarkastuksen opintoja pitäisi olla tarjolla ja aiheesta pitäisi muutenkin kertoa ja jakaa tietoa enemmän, jos opiskelijoiden kiinnostusta tilintar-

kastajan työtä kohtaan halutaan lisätä. Käytännön tilanteiden ja tehtävien opetus olisi hyödyllistä, sillä harvalla on mahdollisuutta päästä työharjoitelluun tilintarkastustoitimistoon.

Alaa ja alan harjoittelupaikkoja pitäisi mainostaa enemmän. Yritysvierailu tilintarkastustoitimistoon voisi antaa erilaista kuvakulmaa työstä ja työympäristöstä. Oppilaitosten ja alan toimijoiden keskinäistä yhteistyötä pitäisi lisätä.

Opiskelijoiden mielikuvia tilintarkastajan työstä pitäisi saada muokattua, esimerkiksi antamalla työstä tietoa kiinnostavalla tavalla. Koulussa vierailevat tilintarkastajat voisivat kertoa työstään ja sen monipuolisuudesta.

Myös yrittäjät voisivat tulla kertomaan oman näkemyksensä tilintarkastajan työstä ja työn tuomasta hyödyistä yritykselleen. Innoittavat kertojat ja mielenkiintoiset uratarinat voisivat tuoda työstä uusia puolia esiin ja siten lisätä opiskelijoiden kiinnostusta työtä kohtaan. Samaa mieltä olivat myös tutkimuksessa haastatellut tilintarkastajat. □

Johanna Lahti
valmistuu kesäkuussa tradenomiksi Laurea-ammattikorkeakoulusta.

Raportointi & hyvä hallinto

BALANSSI

ILMESTYMISSAJAT VUONNA 2015

4-5/2015 16.10.2015

6/2015 18.12.2015

Vuosikerta 125,00 € (sis. alv 10 %)
Irttonumero 30,00 € (sis. alv 24 %)

Raportointi & hyvä hallinto

BALANSSI

Lähetä yhteystietojen muutokset, lehden jakelua koskevat tiedustelut ja laskutusta koskevat yhteydenotot sähköpostitse osoitteeseen:

toimitus@balanssilehti.fi

**SUOMEN TILINTARKASTAJAT RY:N JA
SISÄISET TARKASTAJAT RY:N JÄSENET**

Ilmoita uudet yhteystietosi suoraan yhdistykselle, jonka jäsen olet:

anne.suvanto@suomentilintarkastajat.fi
anne-maj.viio@theiia.fi

www.balanssilehti.fi

BALANSSI TILAUS

Kestotilaus alkaen _____

Kestotilaus vuonna 2015 on 125,00 euroa (sis. alv 10 %).
Tilaus sisältää 5 numeroa, joista syksyn numero on tuplanumero

NIMI _____

OSOITE _____

Laskutus, ellei sama kuin toimitusosoite

NIMI _____

OSOITE _____

/ 2015 ALLEKIRJOITUS

BALANSSI Fredrikinkatu 61 A, 4. krs, 00100 Helsinki • toimitus@balanssilehti.fi, faksi (09) 694 9215, www.balanssilehti.fi

VASTAAN-
OTTAJA
MAKSAA
POSTIMAKSUN

BALANSSI

Tunnus 5007630

00003 VASTAUSLÄHETYS

Saumatonta yhteistyötä

Visma Services Oy on luotettava kumppani laskennan ja taloudellisen raportoinnin tarpeisiin

- Vankka taloushallinnon kokemus ja osaaminen
- Taloushallinnon asiantuntijapalvelut kotimaisille yrityksille ja kansainvälisille tytäryhtiöille Suomessa
- Sähköiset työkalut ja arkistot, jotka tehostavat ja helpottavat myös tilintarkastajien arkea